

SLOVENSKI vestnik

Lefnik XXXI.

Celovec, petek, 11. junij 1976

Štev. 24 (1765)

Takšna je manjšinska politika Avstrije:

Z diktatom preštevanja brutalno zavrtnjena roka

ki smo jo koroški Slovenci prožili za sporazumno reševanje

Celo za dobro obveščene kroge povsem nepričakovano se je v sredo sestal na Dunaju „vrh“ treh v parlamentu in koroškem deželnem zboru zastopanih strank. Pod predsedstvom kanclerja Kreiskega so se vodilni predstavniki SPÖ, ÖVP in FPÖ bavili z manjšinsko problematiko ter v presenetljivo kratkem času dosegli sporazum glede usodnih odločitev: Že prihodnji mesec bo parlament sprejel zakonsko podlago za izvedbo štetja posebne vrste oziroma — kakor spet enkrat imenujejo — jezikovnega ugotavljanja, hkrati pa bo izglasoval tudi tako imenovani zakon o narodnih skupnostih. Še letos, predvidoma meseca novembra, bo potem izvedeno štetje, katerega rezultati bodo podlaga za izvajanje nadaljnjih manjšinskih določil.

Tako so odgovorni avstrijski politični dejavniki z enim zamahom brutalno zavrtnjena roka, ki smo jo koroški Slovenci prožili za sporazumno reševanje odprtih manjšinskih vprašanj. S sklepom o izvedbi preštevanja so brezobzirno šli preko vseh upravičenih in utemeljenih argumentov prizadetih manjšin ter s svojim diktatom demonstrirali surovo silo močnejšega. Vse govornice o možnosti in potrebi pragmatičnega reševanja se je razgalilo kot licemersko zavajanje javnosti

— zmagala je miselnost, ki jo nemškonalistične sile že več let dosledno postavljajo kot „edino sprejemljivo“ zahtevo: brez ugotavljanja manjšine nobenih manjšinskih zakonov.

Ta „zapoved“ najhujših nasprotnikov slovenske manjšine je bila zdaj v polni meri sprejeta tudi na avstrijskem političnem vrhu, katerega odločilni sestanek to sredo je potekal in se zaključil pod geslom „Najprej štetje, potem šele pospeševati“. Kaj to z drugimi besedami

pomeni, ni treba spet ponavljati na dolgo in široko. Koroški Slovenci smo namreč že dovoljkrat in dovolj jasno povedali, da „je za nas slej ko prej nesprejemljivo sleherno reševanje s povezovanjem kakršne koli oblike preštevanja ali na osnovi „sorazmernega pomembnega števila“ slovenske narodne skupnosti“. In to smo tudi dovolj resno svarili, da bi tako reševanje „pomenilo eklatantno kršenje in dejansko revizijo manjšinsko-varstvenih določil državne pogodbe“.

Merodajni politični dejavniki Avstrije se za ta opozorila niso zmenili, zato tudi v polni meri prevzemajo nase odgovornost za vse morebitne posledice. Tista nečastna igra, ki smo jo doživeli v prvi republiki, ko so krivdo za prekinitve razgovorov o kulturni avtonomiji naprtli manjšini, v resnici pa sami rešitve nikdar niso hoteli, se tokrat ne more ponoviti. Kajti koroški Slovenci smo — kljub številnim slabim izkušnjam pri dosedanjem reševanju — še pred enim tednom v dejanjih in besedah izpričali, da smo za sporazumno rešitev in zato tudi za nadaljevanje razgovorov. Roko, ki smo jo prožili, so zdaj surovo zavrtnjena tisti, ki so sklenili izvedbo štetja in se odločili za takšno obliko reševanja manjšinskih vprašanj in izpolnjevanja mednarodnih pogodbenih obveznosti, da bo Avstrija pred domačo in mednarodno javnostjo zapravila svoj ugled kot demokratična in pravna država!

Italija pred volitvami

Cez dober teden, namreč 20. junija, bodo v Italiji volili nov parlament. Od teh volitev, ki jih je predčasno izsilil polom prejšnje koalicije levega centra, je pričakovati bistvene spremembe v razmerju političnih sil, kajti še nikdar ni bila verjetnost tako velika, da si bodo mesto v vladi v tej ali drugi obliki priborili tudi komunisti, medtem ko je krščanska demokracija na tem, da po desetletja dolgem vladanju odstopi vodstvo drugim. Vsaj za italijanske razmere zato ne preseneča dosti, da je tudi Vatikan in celo papež osebno posegel v volilni boj — ali z uspehom, bo seveda pokazal šele izid volitev. Vsekakor pa je volilna kampanja zahtevala že več človeških žrtev.

V tokratnem volilnem boju se je tudi slovenska narodna skupnost znašla v precej drugačnem položaju, kot je bil tisti pri zadnjih političnih volitvah leta 1972. Takrat so Slovenci v veliki večini glasovali za svojega kandidata na listi KPI Albina Škerka, deloma pa tudi za napredneje usmerjenega demokristjana Corada Belcija. Tokrat je razmerje sil drugačno in tudi sicer so se stvari bistveno spremenile, „tako da je bila slovenska skupnost — kakor piše Bogo Samsa v ljubljanskem Delu — zaradi zaostrenih odnosov s krščansko demokracijo in tudi zaradi nesporazumevanja s komunisti objektivno v položaju, da se je morala predstaviti na volitvah (namreč s samostojno listo — op. ured.), pa čeprav predstavljajo njeni glasovi samo politično manifestacijo in nimajo konkretne možnosti prispevati k izvolitvi parlamentarca“.

Tako komunisti kot socialisti imajo na svojih listah sicer tudi tokrat slovenske kandidate, vendar za njihovo izvolitev ni stvarnih možnosti, tako da bo njihova uveljavitev vplivala le na odnose znotraj strank in na krepitev teženj ter sil, ki se v okviru naprednih italijanskih strank

zavzemajo za rešitev odprtih vprašanj slovenske narodne skupnosti. Le-to pa takoj po volitvah čaka oster in trd boj za svoje pravice, pri čemer bodo skupni nastopi in sodelovanje vseh slovenskih sil še posebej potrebni in važni. Zato je med sedanjim volilnim bojem tudi opaziti, da med slovenskimi kandidati ni prišlo do ostrejših polemik, marveč kljub jasnemu razlikovanju stališč prevladuje precejšnja mera strpnosti.

Minulo nedeljo je Solidarnostni komite za pravice koroških Slovencev imel v Kotmari vasi informacijsko-diskusivno prireditve v zvezi s predvidenim „blagoslavljanjem“ prapora abwehrkämpferjev, ki bo to nedeljo v Kotmari vasi. Poleg tega so predstavniki komiteja informirali navzoče tudi o profimanjšinskem in nedemokratičnem značaju načrtovanega preštevanja posebne vrste ter o nemškonalističnih silah in njihovem delovanju proti slovenski narodni skupnosti na Koroškem.

Prireditve v dvorani pri Mežnarju je potekala v obeh deželnih jezikih. Udeležence in posebej prireditelje je uvodoma pozdravil slovenski občinski odbornik v Kotmari vasi Tomaž Koban, ki je dejal, da z zanimanjem in veseljem spremlja solidarnostno gibanje med pripadniki večinskega in manjšinskega naroda na Koroškem. „Pozdravljam vašo prireditve — je dejal — in prepričan sem, da bo koristila izboljšanju odnosov med obema narodoma v deželi. Pri nas najbolj manjka ravno informacijske dejavnosti, zato vas pozivam, da tudi v naprej priredate podobne prireditve.“

Uvodni referat v imenu Solidarnostnega komiteja je imel Willi Berger, član zveze socialističnih študentov Avstrije in zveze koroških študentov. Obširno je poročal o namenih in ciljih

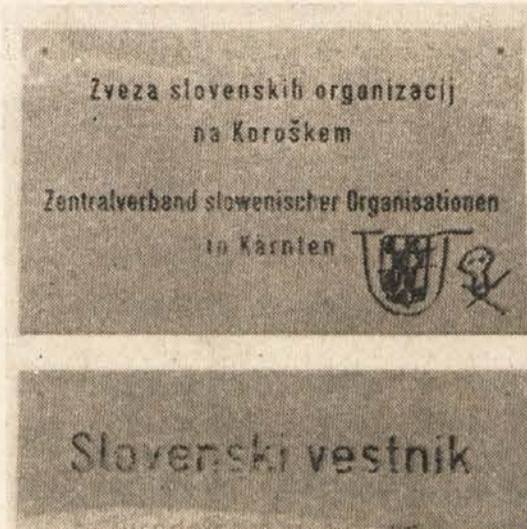
komiteja, konkretno pa je dejal, da je prireditve, ki bo v nedeljo v Kotmari vasi, „del široke kampanje Heimatdiensta in abwehrkämpferjev ter drugih nacionalističnih organizacij, ki nastopajo proti pravicam koroških Slovencev“. Prav tako pa je obsodil tudi nedavno odkritje spomenika bivšemu nacistu Steinacherju v Velikavcu in v tej zvezi posebej krililiral, da se je omenjene slavnosti udeležil deželni glavar Wagner.

Navzoči predstavniki Solidarnostnega komiteja so obrazložili, zakaj njihove organizacije sodelujejo v tem gibanju. Tako je tajnik ZSO dipl. inž. Feliks Wieser poudaril, da se je ZSO vedno zavzemala za dobre odnose med obema narodoma; zato si tudi prizadeva, da bi bila platforma komiteja čim širša in da bi v njem lahko sodelovale vse demokratične sile. In je naglasil: „Če skupnega jezika in trajnega ter enakopravnega sodelovanja že ni mogoče doseči na ravni politikov, potem bomo to pač ustvarjali na nižji ravni, med ljudmi — pripadniki obeh narodov.“

Zadovoljstvo nad prireditvijo je izrazil tudi predstavnik NSKS prof. Jože Wakounig.

Sledila je izredno zanimiva in pestra diskusija, ki jo je vodil član izvršnega odbora Solidarnostnega komiteja Feliks Wieser. Kotmir-

Podpis nestrpnosti

Od zadnjih praznikov sem napisna tabla na sedlu Zveze slovenskih organizacij v Celovcu nosi nepravilno napisan „podpis“: neznan storilec so jo (kakor kaže slika) „okrasili“ z ustaškim grbom in mrtvaško glavo.

Ne vemo, ali gre pri tem najnovejšem „podpisu nestrpnosti“ za ločeno akcijo, ali pa je tudi to izzivanje treba uvrstiti med tisto široko zasnovano dejavnost določenih krogov na Koroškem, ki vedno spet na najrazličnejše načine izpričuje svoje sovraštvo do Slovencev po eni in po drugi strani do vsega, kar je protifašistično.

Vsekakor je bilo na primer ob spomeniku ob Krki že dovolj zgovorno demonstrirano duhovno pobratenje koroških rjavih in ustaških črnih borcev, ki so se v drugi svetovni vojni bojevali pod skupno zastavo nemškega fašizma.

Neuvrščene države se pripravljajo na peti vrh

V Alžiru je bilo prejšnji teden ministrsko zasedanje koordinacijskega odbora neuvrščenih držav, kjer so obravnavali in sprejeli važne zaključke za peto konferenco neuvrščenih na vrhu, ki bo letos avgusta v Colombu.

Izrazili so prepričanje, da bo konferenca v Colombu važna etapa v krepitvi gibanja neuvrščenosti ter da bo okrepila tako njegovo akcijo kot njegovo čedalje večjo vlogo na mednarodnem prizorišču — zlasti v korist miru in pravice, svobode in neodvisnosti držav, ki so še pod kolonialno dominacijo, in v korist prizadevanja za odpravo tuje agresije in okupacije, za uveljavitev nove mednarodne gospodarske ureditve in za demokratizacijo mednarodnih odnosov.

Glede gibanja neuvrščenih kot takega pa so ugotovili, da so neuvrščene države v času od zadnjega vrha dosegle pomembne uspehe, da utrjujejo enotnost, solidarnost in akcijsko trdnost, in vse to kljub dejstvu, da so se prav v zadnjem času okrepili pritiski in grožnje proti neuvrščenim državam. Kljub vsemu temu se je namreč neuvrščenost razvila v svetovno gibanje, in to ne le po množičnosti (za članstvo v gibanju neuvrščenosti se odločajo tudi države, ki so bile doslej članice ali privrženke blokov), pač pa tudi glede na dejanski vpliv na politično in gospodarsko dogajanje v svetu.

Letošnje vrhunsko srečanje v Colombu naj bi zastavilo smernice, po katerih bi dejavnost in vplivnost gibanja neuvrščenosti še naprej naraščali.

Uspešno uveljavljanje solidarnostnega gibanja

čani so med drugim povedali, da v njihovi občini ni več nobenega avtohtonega abwehrkämpferja, zato bodo morali prireditelji nedeljske slavnosti pripeljati „od zunaj“ celo fitega, ki bo držal prapor. Med navzočimi je bil tudi neki Motschiunigg (res lepo in pristno „nemško“ ime), ki se je bahal, da je leta 1972 osebno podiral dvojezične napise. Kotmirčani, ki dobro poznajo njegovo „preteklost“ so mu povedali, da on in njemu podobni kalijo odnose med večinskim in manjšinskim narodom. In so ga tudi vprašali, kje so bili on in Abwehrkämpferji tedaj, leta 1938, ko so bile avstrijske meje ne samo ogrožene marveč dejansko podrte, ko je Avstrija izdihnila v „bratskem“ obzemu nacističnega rajha.

Poleg drugih domačinov se je v diskusiji oglasil tudi predsednik Zveze koroških partizanov Karel Prušnik-Gašper, ki je povedal, da so na kotmirškem pokopališču pred kratkim že drugič oskrnili partizansko grobišče; menil je, da je ta dogodek morda razumeti kot „predhodnico“ nedeljske slavnosti koroških brambovcev.

Udeleženci so bili izredno zadovoljni s prireditvijo in so kar na licu mesta sestavili krajevni odbor Solidarnostnega komiteja, ki naj bi podvzel ustrezne korake v zvezi s predvidenim zborovanjem to nedeljo v Kotmari vasi.

Izjava o položaju slovenske in hrvatske narodne manjšine v republiki Avstriji

Podpisani, ki smo se zbrali 28. maja 1976 na posvetu v Ljubljani (organizirala sta ga Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani in Zavod za migracije in narodnosti v Zagrebu), smo po uvodnih izvajanjih znanstvenih delavcev in strokovnjakov za to področje ter po razvejeni razpravi podrobno razčlenili zakonski predlog o narodnostnih skupinah avstrijske zvezne vlade z dne 18. maja 1976, ki je povezan z noveliranjem zakona o ljudskih štetjih iz leta 1950, glede na položaj slovenske narodne manjšine na Koroškem in Štajerskem ter hrvatske narodne manjšine na Gradiščanskem. Pri tem smo upoštevali mednarodno pravne obveznosti Avstrije, vključujoč mednarodnopravne instrumente, sprejete v okviru OZN in njenih specializiranih agencij ter varstvo narodnih in etničnih manjšin, kot ga predvidevajo drugi mednarodni dokumenti, zlasti sklepni dokument konference o varnosti in sodelovanju v Evropi.

Udeleženci posveta smo ugotovili, da republika Avstrija doslej kljub jasno opredeljenim določbam iz 7. in drugih členov pogodbe o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije z dne 15. maja 1955, ki je temelj avstrijske državnosti, ni izpolnila svojih obveznosti. Na osnovi strokovnega pregleda izražajo udeleženci svoje prepričanje, da je tako ravnanje tudi iz vidika mednarodnega prava nevezdržno, saj so določbe 7. člena nedvoumne in brezpogojne. Avstrija je bila torej dolžna, da jih uveljavi neposredno ali preko ustreznih izvedbenih notranjepravnih aktov.

Tudi zakonski predlog o narodnostnih skupinah po svoji razsežnosti ne zajema vsebine določil člena 7 avstrijske državne pogodbe in ostaja zunaj posebej zadevajajočih členov te pogodbe (6, 8, 9, 19). Ne upošteva mednarodnopravnih obveznosti, ki izhajajo iz mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije in iz mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (27. člen). Prav tako niso upoštevani pozitivni dosežki novejših teorije o manjšinski zaščiti, ki so prišli do izraza na mednarodnih posvetih pod okriljem OZN v Ljubljani (1965) in Ohridu (1974) ter na mednarodni konferenci o manjšinah v Trstu (1974).

Že v minulih enaindvajsetih letih so bili sprejeti nekateri restriktivni ukrepi, ki so postopoma in na posameznih področjih poslabšali položaj Hrvatov na Gradiščanskem in Slovencev na Koroškem ter tako poizkušali v praksi revidirati člen 7 državne pogodbe. Tudi zaradi neaktivnosti avstrijskih oblasti pri reševanju odprtih manjšinskih vprašanj se je položaj manjšin stalno slabšal. Posebej velja poudariti, da avstrijski uradni krogi sploh ne priznavajo obstoja slovenske narodne manjšine na Štajerskem.

Odlok koroškega deželnega glavarja z dne 22. septembra 1958 je razveljavil uredbo dežele Koroške z dne 3. oktobra 1945 o ozemlju splošno obveznih dvojezičnih osnovnih šol, ki je zajemalo strnjeno območje 62 občin. Protizakonitemu odloku iz leta 1958 je sledil „manjšinski šolski zakon“ z dne 19. marca 1959, ki je odpravil prejšnjo splošno veljavnost dvojezičnega pouka in onemogočil velikemu delu slovenskih otrok osnovno šolanje v materinem jeziku. Tudi šolska zakona za Gradiščansko iz leta 1962 in 1969 sta v primerjavi z zakonskimi določbami iz leta 1937 bistveno utesnili možnost Hrvatov do pouka v materinem jeziku. Zakon iz leta 1962 je namreč ukinitel obvezno osemrazredno dvojezično osnovno šolo na Gradiščanskem in jo omejil na prve štiri razrede. Sicer pa je hrvatski jezik od leta 1962 v novem tipu osnovne šole potisnjen na raven fakultativnega predmeta. Zakon iz leta 1969 pa med drugim predvideva, da bi se hrvatski otroci na Gradiščanskem v primeru premajhnega števila vpisovali namesto v dvojezične v nemške šole. Neizbežen rezultat take splošne restriktivne usme-

ritve je bilo dokaj strmo upadanje vpisov v dvojezične šole. Po 2. odstavku 7. člena je Avstrija dolžna ustanoviti ustrezno število srednjih šol za potrebe slovenske in hrvatske narodne manjšine, vendar za sedaj deluje le slovenska gimnazija v Celovcu. Na Gradiščanskem ni niti ene srednje šole in gimnazije s hrvatskim jezikom. Tako je deželni šolski svet 13. marca 1973 zavrnil prošnjo Hrvatov iz južnega predela Gradiščanskega za otvoritev hrvatske gimnazije z obrazložitvijo, da so hrvatske vasi raztresene po vsem Gradiščanskem in da to onemogoča otvoritev višje šole s hrvatskim učnim jezikom. Šolskega vprašanja se zakonski predlog dotika le formalno in posredno v zvezi z uradnim jezikom, ko govori o izdajanju dvojezičnih spričeval.

Manjšinska zakona z dne 19. marca 1959 sta s svojimi posledicami v praksi bistveno skrcila „dvojezično“ območje na Koroškem. Ob tem velja opozoriti, da je bilo s členom 7 državne pogodbe implicitno priznано načelo, da je zaščita slovenske in hrvatske narodne manjšine na osnovi tega člena ozemeljsko utemeljena, saj

V Ljubljani je bilo 28. maja 1976 posvetovanje jugoslovanskih znanstvenikov in strokovnjakov za mednarodno pravo in manjšinska vprašanja. Proučili so problematiko slovenske in hrvatske narodne manjšine v Avstriji ter po uvodnih referatih in široki razpravi sprejeli obširno izjavo, ki jo v celoti objavljamo tudi v našem listu, kakor smo napovedali že v zadnji številki, ko smo poročali o omenjenem posvetu.

Uredništvo

sta 5. člen državne pogodbe o mejah in 7. člen o zaščiti neposredno in vzročno povezana. Skratka, 7. člen se nanaša na točno opredeljena območja, katerih obseg je tradicionalno znan in ga ni treba vnovič ugotavljati.

Pristojni avstrijski činitelji skušajo opredeljena območja z manjšinskim in mešanim prebivalstvom ter varstvo manjšin po členu 7 avstrijske državne pogodbe razvrednotiti še zlasti s statističnimi manipulacijami (rezultati štetij leta 1951, 1961 in 1971), s katerimi skušajo dokazati razdrobljenost in medsebojno nepovezanost območij, na katerih živijo Slovenci in Hrvati. Protimanjšinski značaj teh popisov ponazarja že sam način popisovanja, ko so med drugim prebivalstvo na Koroškem leta 1951 razbili na deset jezikovnih skupin in na Gradiščanskem na pet, kar že v sami zasnovi pomeni groteskno manipulacijo. Zgodovinske izkušnje potrjujejo, da so se ti popisi vselej praviloma izrodili v hudo izkrivljanje narodnostnega stanja na območjih, kjer živi hrvatska in slovenska narodna manjšina. Upravičeno je torej odločno stališče naših manjšin, da zasleduje iste cilje tudi sklep o „štetju posebne vrste“ (o čemer so se dokončno sporazumele vse tri v avstrijskem parlamentu zastopane stranke 22. februarja 1976) ne glede na metodo, ki bi jo pri tem uporabili.

K temu velja dodati, da je med prej omenjenimi popisi avstrijska uradna statistika uporabila s strani nacistov sprejeto stališče (1939) glede obstoja tako imenovanih „domovini zvestih“ vindišarjev oziroma vindišarskega jezika. Namen tega je bil poleg stalnega psihološkega in socialnega pritiska politično razbiti slovensko manjšino, saj atribut slovenski ne pomeni le materinega jezika, marveč je s tem povezana celotna kulturna dediščina in tradicija. To je vidno tudi v zakonskem predlogu o narodnostnih skupnostih. Tako vladni predlog med drugim govori o teri-

torialnih delih ter ne našteva in ne imenuje narodnih manjšin tako, kot jih imenuje člen 7 državne pogodbe. Zanje uporablja splošni izraz narodnostne skupine v Avstriji, izhaja pa tudi samo iz stališča njih ohranitve, obstanka in spoštovanja, ne pa iz spodbud za njihov nadaljnji razvoj. Vrsta vprašanj pa je celo prepuščena kasnejšim določbam zvezne vlade.

Ker vladni predlog povezuje uveljavitev manjšinske zaščite z „znatnim številom“ (približno 25%) pripadnikov manjšine, ugotavljamo, da tako člen 7 avstrijske državne pogodbe kot tudi vse novejšje rešitve tovrstnih vprašanj ne povezujejo manjšinskega varstva s številčnostjo. Tako poročilo odbora za odpravo rasne diskriminacije OZN iz leta 1974 takšno povezavo posebej zavrača.

Po določbah 3. odstavka 7. člena naj bi bil hrvatski ali slovenski jezik dopuščen kot uradni jezik v upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvatskim oziroma mešanim prebivalstvom. V takih okrajih naj bi bile tudi označbe in topografski napisi dvojezični. Zakon z dne 19. marca 1959 pa je uporabo slovenščine omejil od devetih na tri sodne okraje (Borovlje, Pliberk in Železna Kapla), kar je pomenilo bistveno poslabšanje nasproti dotedanji ureditvi. Glede uporabe slovenskega jezika v upravi je bilo le nekaj internih okrožnic (navodila ravnatelja koroških deželnih uradov iz leta 1955, koroškega deželnega glavarja in nekaterih ministrstev na osnovi sklepa ministrskega sveta z dne 8. oktobra 1968), kar pa v praksi ni bilo uresničeno. Zakon z dne 6. julija 1972 (krajevni napisi) so pristojni organi sicer poizkušali vsaj delno izvesti, vendar pa so nemškonalistični krogi ob pasivnem zadržanju oblasti v nekaj dneh nasilno odstranili dvojezične krajevne napise v nekaterih predelih južne Koroške, medtem ko na Gradiščanskem tega sploh niso poizkusili zakonsko urediti.

Sicer pa zadnji vladni predlog vnovič reducira uporabo slovenskega oziroma hrvatskega jezika na raven pomožnega jezika, razen tega pa razveljavlja zakon z dne 19. marca 1959, ki je uzakonil uporabo slovenskega jezika v treh sodnih okrajih na Koroškem. Opredelitev takoiimenovanega drugega uradnega jezika temelji v zakonskem predlogu bolj na izrazu „dopuščen“ in manj na poudarku, da gre za drugi uradni jezik, brez omejitev. Uporaba slovenščine oziroma hrvaščine je dosledno vezana na izpovedno načelo, se pravi na zahtevo prizadete stranke, kar v dosedanjih razmerah in vzdušju omogoča v praksi nadaljnje restrikcije in diskriminacije.

Pregled razvoja minulih 21 let kaže (z izjemo kontaktnega komiteja in nedavnih posvetovanj na ravni izvedencev), da je bila prizadeta slovenska manjšina konsultirana le občasno in glede praktičnih vprašanj v zvezi z ukrepi za njeno narodnostno zaščito. Tako imenovano „pospeševanje“ pa se v sedanjem vladnem predlogu omejuje v glavnem na gnetno podporo in še ta naj bi bila pod stalnim nadzorstvom oblasti.

Poleg omenjenega ima zakonski predlog še druge pomanjkljivosti: ne vključuje zaščite teritorija, ne prepovedi organizacij, ki pospešujejo v deželi denacionalizacijo narodnih manjšin (5. odstavek člena 7), prav tako ni predvideno gospodarsko pospeševanje manjšin in stiki z matično deželo. Razen tega ta predlog implicitno ne govori o pospeševanju manjšin na področju vzgoje (otroški vrtci) in kulture (npr. RTV oddaje).

V kolikor povzamemo temeljne značilnosti vladnega predloga z dne 18. maja 1976, je mogoče ugotoviti, da ne pomeni niti najbolj skromne uresničitve 7. člena državne pogodbe, temveč je v celoti nasproten črki in duhu avstrijske državne pogodbe. Zakona namreč pomenita nadaljevanje stalnega slabšanja pravnega in dejanskega položaja slovenske in hrvatske manjšine, ki bi naposled lahko privedlo do njihovega etnicida.

Internacionalizacija na intelektualni, demokratični ravni

Prvi odstavek osnutka avstrijskega zakona o narodnostnih skupnostih (se pravi o manjšinah) se glasi: „Narodnostne skupine v Avstriji in njihovi pripadniki uživajo zaščito zakonov; ohranitev narodnostnih skupin in zagotovitev njihovega obstoja morata biti zavarovana v zakonodaji in njeni izvedbi. Njihov jezik in narodnostne značilnosti morajo biti spoštovane.“ Vendar bodo ta načela zagotovila, zapisana v 39 paragrafih zakonskega osnutka, izoblikovana šele s posebnimi izvedbenimi določili, „ob upoštevanju državne pogodbe, naselitenega področja in številčne moči manjšinskih skupin, pri čemer je treba upoštevati statistične podatke“ (Arbeiter Zeitung, 27. maja 1976.) Tako se zakonski osnutek, katerega jedro naj bi bilo zagotovitev obstoja manjšin v Avstriji povezuje z vrsto dvomljivih klavzul, med katerimi je pglavilna povezava pravic z ominozno novelo k zakonu o ljudskih štetjih, na kateri gradi avstrijska vladajoča stranka svoj konsenz z opozicijo.

Pglavilna ugotovitev znanstvenega posveta jugoslovanskih strokovnjakov za mednarodno pravo in manjšinska vprašanja, ki je bilo na ljubljanskem Magistratu, pa je, da sta temeljni značilnosti obeh zakonskih predlogov v tem, da ne pomenita niti najbolj skromne uresničitve 7. člena pogodbe o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije in pa, da bi nadaljevanje dosedanje prakse manjšinske zaščite, kot so jo doslej pojmovali avstrijske politične sile (posebej tiste na Koroškem in Gradiščanskem), v zadnji posledici lahko pripeljalo celo do konca slovenske in hrvatske manjšine — do etnicida. Takšna politika predstavlja po kriterijih, ki so se izoblikovali v najnovejšem času v Združenih narodih, celo zametke sekundarnega genocida — „bele smrti“ vsega ljudstva.

Ugotovitev sama po sebi naši širši javnosti ne prinaša posebne novosti, saj je o dogajanju v sosednji republiki ustrezno obveščena. Znana so ji tudi trdno zastavljena stališča jugoslovanske vlade, saj je njeno ravnanje zlasti v letih po 1972 nakazalo smeri, ki preko razrešitve manjšinskega problema nakazujejo širše aspekte takšnih vprašanj v trenutku, ko gre za Evropo narodov in narodnosti, zgrajeno na načelih sklepne listine konference za varnost in sodelovanje v Evropi.

Pomen in teža ljubljanskega posveta je v trezni analizi dejanskega stanja slovenske in hrvatske manjšine v Avstriji, v nadrobnejšem znanstvenem razboru zakonskih osnutkov, ki ju Avstrija želi predstaviti za vzor manjšinske zaščite.

Bistvo obeh je v luči preteklih izkušenj in sedanje prakse povzel referent, ki je dejal, da devetindeset gostobesednih paragrafov novega zakona izničuje pet kratkih, toda jasnih odstavkov 7. člena pogodbe o neodvisni in demokratični Avstriji in skuša zatrejati dejstvo, da Avstrija vseh enaindvajset let, odkar so leta 1955 poslanci Nationalarta na Dunaju slovesno in soglasno potrdili celotno pogodbo in vsak njen člen posebej, ni uresničila, temveč da sistematično izpodkopuje pravice, ki jih zagotavljajo manjšinam sedmi in vrsta drugih členov pogodbe.

Zavlačevanje in po sodobnih načelih manjšinske zaščite — zlasti pa z duhom in črko mednarodnih konvencij in paktov o človekovih pravicah in o odpravi vseh vrst diskriminacije — nevezdržna povezava pravic manjšine z njeno številčno močjo in popustljivost, celo potuha manjšini sovražnim silam (peti odstavek sedmega člena), neti nasprotovanja v deželi, otekoča mednarodno sodelovanje, pa tudi Avstriji sami v svetu ne dviga ugleda. Značilno in hrabrilno je, da ravno iz vrst evropskih somišljenikov avstrijskih socialnih demokratov, ki se opirajo predvsem na širše aspekte tega vprašanja, prihajajo na Dunaj resna opozorila o posledicah takšnega ravnanja ravno zdaj in na tem delu nasploh občutljive Evrope.

Bilo bi napak, če ob tem ne bi opozorili tudi na vse večje razumevanje teh povezav med demokratičnimi silami v Avstriji sami. Dr. Günther Nenning — hkrati entant terribile avstrijskih socialistov in „uradna slaba vest“ kancelarja Kreiskega, morda celo katalizator njegovih „sredinskih“ zamisli — je v pogovoru za „Delo“ ob jubileju slovenskega centra PEN opozoril na dvoje, troje temeljnih prvin pri razreševanju manjšinskega, posebej koroškega vprašanja.

Najprej, da bi bilo že zdavnaj moralo biti rešeno; potem, kako izrednega pomena je solidarnost avstrijskih demokratov vseh smeri s Hrvati in Slovenci v Avstriji; in ne nazadnje, da je potrebna intelektualna, demokratična internacionalizacija problema.

Vsem tem premisam ugodnega razumnika in javnega delavca ustrezajo pobude, delo in rezultati posvetovanja v Ljubljani.

Idealno bi bilo, če bi, kot je rekel, lahko prepustili zadevo Avstriji sami, vključno z internacionalizacijo. Vendar se iz razlogov, ki so na dani, tudi drugačni internacionalizaciji ni mogoče ogniti. Socialistična zveza Slovenije je povelji ljubljanskega inštituta za narodnostna vprašanja in zagrebškega zavoda za migracije i narodnosti skupaj z najvidnejšimi znanstvenimi ustanovami Slovenije in Jugoslavije dala vso politično oporo, v prepričanju, da ima ravno pretehtana beseda strokovnjakov, izrečena „sine ira et studio“, izjemno težo. Na ustreznih intelektualni ravni in v demokratičnem, strokovnem razboru predmeta, obeh zakonov, njihovih korenin in sadov, daje prispevek tudi k internacionalizaciji vprašanja.

Ugotovitve takšnega zborovanja ne morejo ostati brez odmeva v evropski strokovni in politični javnosti, posebno ne med ljudmi, ki se kot predstavniki svojih držav — tako tudi Avstriji — v OZN in njenih specializiranih agencijah ukvarjajo z vprašanji manjšin. Ta vprašanja pa so neločljivi del pojma in vsebine človekovih osebnih svoboščin, njegovih državljanskih in političnih pravic — kot posameznika in kot skupnosti. Ta vprašanja so vprašanja evropske demokracije.

Konkretno k predmetu ljubljanskega posvetovanja, k odgovorom na vprašanje, ki ga je zastavil strokovnjak za mednarodno pravo, izhajajoč ravno iz načel helsinške sklepne listine o odnosih med državami v Evropi. Kako izvaja Avstrija svoje obveznosti v smislu sedmega člena, ki pravi, da bodo države udeleženke, „na katerih ozemlju obstajajo narodne manjšine, spoštovale pravice oseb, ki tem manjšinam pripadajo, do enakopravnosti pred zakonom, da jim bodo nudile vsostransko možnost za dejansko uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin in da bodo na ta način varovale njihove zakonite interese na tem področju“ ter v duhu desetega člena, ki zavezuje vse podpisnike k vestnemu in poštenemu (bona fide) izpolnjevanju obveznosti iz mednarodnega prava? Odgovor, ki ga je dalo posvetovanje, je porazen.

To pa toliko bolj, ker se je sestavljalcem in podpisnikom helsinške listine zdelo potrebno tudi te pravice in svoboščine zapisati v svoj „dekalog“ načel, veljavnih za odnose med državami v Evropi. Zato nujno posegajo tudi v stanje odnosov med sosednjimi državama na jugovzhodu Evrope, od katerih je ena subjekt, druga pa ob štirih velikih silah najbolj pomembna sopolniška pogodba o obnovi republike Avstrije, ki vsebuje tudi pet jasnih odstavkov nekoga člena. Tistega sedmega člena, ki je celo po več izrekih avstrijske judikature samoizvršen in toraj načelno ne potrebuje nikakršnih posebnih zakonov in k tem še posebnih izvršnih dekretov.

V tej luči posega ljubljanski posvet s svojimi ugotovitvami — povzete bodo v posebnem dokumentu — v nadaljevanje konference o evropski varnosti in sodelovanju. Obravnava snov — veljava in vzdržnost zakonskih osnutkov avstrijske vlade in doslejšnja avstrijska praksa v manjšinski zaščiti — spada posredno v nadaljevanje evropske konference, kot podlaga za tekoč dnevne redke sestanka v Beogradu prihodnje leto, ki se ji avstrijski delegati najbrž ne bodo mogli ogniti.

Ljubljanski posvet tako morda bolj kot drugi dokumenti, politični in diplomatski, vnaša novo kvaliteto z neizpadbitno specifično težo: ne le kot pomoč našim manjšinam in njihovim zastopnikom pri pogajanjih s predstavniki strank in vlade, temveč tudi kot pošten in vester, na dobri veri grajen prispevek za razpravo med državami in ne nazadnje tudi na evropski ravni beograjskega preverjanja sklepov helsinške konference.

Kot strokoven donosek k intelektualni in demokratični internacionalizaciji vprašanja, ki L. moralo biti že zdavnaj rešeno.

Jaka Štular
(Delo, Ljubljana)

Slovinci in Hrvati v Avstriji

v ogledalu revije „Razprave in gradivo“

Z izdajo najnovejše dvojne številke svoje revije „Razprave in gradivo“ — o kateri smo kratko že poročali — je Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani prispeval pomemben delež k boljšemu spoznavanju položaja in problematike slovenske in hrvaške narodne manjšine v Avstriji. Prvič je v znatnejši meri osvetljen položaj gradiščanskih Hrvatov, kajti Inštitut za narodnostna vprašanja je pritegnil k sodelovanju tudi dva znanstvenika iz SR Hrvatske. Sicer pa med avtorji prispevkov za novo dvojno številko „Razprav in gradiva“ najdemo priznane strokovnjake s področja problematike narodnih manjšin. Avtorji se v glavnem omejujejo na dogajanja v zadnjih dvajsetih letih, delno pa posegajo tudi v dobo po prvi svetovni vojni.

V uvodu opozarja Drago Druškovič na znanstvene izsledke slovenskih in avstrijskih strokovnjakov v zvezi z manjšinami v Avstriji in govori o potrebi popularizacije teh izsledkov v širši mednarodni javnosti; predvsem pa opozarja na dejstvo, da so jugoslovanski in avstrijski manjšinski problem obravnavali v zvezi s teritorialnimi zahtevami. Manjšine same pa so s svojimi spomenicami, izjavami in predlogi ustvarjale teoretske prispevke o manjšinski problematiki.

Dr. Vlado Benko govori v prispevku „Specifičnost ureditve pravnega in dejanskega položaja naših narodnih manjšin v Avstriji“ o mednarodnih obveznostih Avstrije do slovenske in hrvaške manjšine ter o posebnih pravicah Jugoslovijce, ki jih je le-ta dobila kot zavezniška sila in sopolpisnica pogodbe. Govori tudi o Saint-Germainski mirovni pogodbi v nasprotju z novejšo avstrijsko klasifikacijo te pogodbe kot državne pogodbe. Iz preambule avstrijske državne pogodbe je po avtorju razvidno, da je Avstrija s podpisom pogodbe prevzela „kognitivne norme, ki imajo značaj državnih konstitutivnih obveznosti“. Omenja različno zadržanje Avstrije do svojih manjšin pred in po podpisu državne pogodbe ter ugotavlja, da je neurejen položaj manjšin privedel do napetosti med Avstrijo in Jugoslavijo.

Dr. Borut Bohte razpravlja o nekaterih mednarodnih vidikih avstrijskih obveznosti glede slovenske

pred pododbori Združenih narodov, kar zadeva njene manjšine in kjer ne prikazuje dejanskega izvajanja formalnih predpisov. Bohte govori o vseh členih avstrijske državne pogodbe, ki so relevantni za manjšine, ter široko razpravlja o neonacističnih pojavih in izgredivih v Avstriji, pri čemer se opira predvsem na avstrijskega zgodovinarja Hannsa Haasa. Ovrednoti tudi prizadevanja Avstrije, da bi državno pogodbo oz. njen 7. člen nadomestila z določili Saint-Germainske pogodbe, v tej zvezi pa poudarja, da Avstrijo predvsem obvezuje na novo nastali člen 7 državne pogodbe. Na primerih neonacističnih pojavov razlaga, katere člene državne pogodbe in katere določila mednarodnih dokumentov Avstrija posredno krši z dopuščanjem take dejavnosti.

O normah mednarodnega prava glede pravnega položaja gradi-

ščanskih Hrvatov piše dr. Budislav Vukas in prihaja do podobnih zaključkov kot dr. Borut Bohte: Avstrija svojih mednarodnih obveznosti ne izpolnjuje konsequentno ter restriktivno izvaja določila, ki jamčijo hrvaški manjšini na Gradiščanskem določene pravice.

Ljubljanski univ. prof. Janko Pleterški, ki ga poznamo in cenimo kot odličnega poznavalca koroške

manjšinske problematike in dolgoletnega sodelavca Razprav, cilira uvodoma iz obeh jugoslovanskih not in avstrijskega odgovora iz leta 1974 ter v prispevku „O teritorialni zasnovanosti manjšinske zaščite in o protipogodbenih stališčih in praksi Avstrije“ pravi, da je zaščita slovenske in hrvaške manjšine po členu 7 teritorialno utemeljena. V tej zvezi avstrijska hotenja takole analizira: „Avstrija implicitno priznava to izhodiščno načelo (teritorialno načelo — op. ured.), hoče pa ga kolikor mogoče razvrednotiti, po možnosti obiti ali pa v stvarni uporabi kar najbolj skriti.“ Označuje teritorialno komponento kot konstitutivni element narodne manjšine, načelo zaščite in ohranitve takšne manjšine pa vsebuje tudi zaščito in ohranitev tega konstitutivnega elementa enako kot zaščito in ohranitev vseh drugih njenih konstitutivnih elementov, npr. jezika, kulture, premoženja itd. S tem se avtor dotika najaktualnejše problematike slovenske manjšine na Koroškem, saj hoče avstrijska vlada z zakonom o narodnih skupnostih (prvotno ga je kancler imenoval zakon o pospeševanju manjšin) razbiti prav ta konstitutivni element narodne manjšine na drobne kosce. Avtor naglašja soglasnost vseh prizadetih dejavnikov po drugi svetovni vojni — Avstrije, Jugoslavije in slovenske manjšine na Koroškem — glede obsega terito-

(Dalje na 5. strani)

Cankarjeva stoletnica

proslavljena tudi na Dunaju

Življenje in delo velikega slovenskega pisatelja in dramatika Ivana Cankarja je neločljivo povezano tudi z Dunajem, kjer je Cankar preživel vrsto let ter ustvaril mnoga svoja dela. Zato je razumljivo, da je v proslavljanje letošnjega „Cankarjevega leta“ vključen tudi Dunaj.

S Cankarjevimi proslavami na Dunaju je začelo tamkajšnje Slovensko kulturno društvo „Ivan Cankar“. Na prireditvi, ki je bila 15. maja pod geslom znanih Cankarjevih besed „Domovina, ti si kakor zdravje“ je o Cankarju kot pisatelju in borcu za socialne in politične pravice svojega naroda govoril predsednik društva slovenskih pisateljev Ivan Potrč, gledališki igralci iz Ljubljane pa so prikazali podobo Ivana Cankarja skozi njegova dela. Ob tej priložnosti so v klubskih prostorih SKD „Ivan Cankar“ odprli tudi lepo knjižnico.

Včeraj je bil na Dunaju literarni večer, posvečen Cankarjevi stoletnici, ki so ga organizirali dunajski in ljubljanski PEN klub ter avstrijsko literarno združenje.

Slavnostni govornik je bil podpredsednik SAZU dr. Braiko Kreft, Cankarja v ogledalu njegovih spisov pa so predstavili dunajski in slovenski gledališki igralci.

Cankar pa je našel primerno mesto tudi v avstrijskem tisku. Vodilni dunajski listi so objavili prikaze Cankarjeve osebnosti s posebnim ozirom na njegova dunajska leta; za dunajski radio je napisal esej o Cankarju ugledni avstrijski pesnik Michael Guttenbrunner; v glasilu SPÖ „Arbeiter Zeitung“ pa izhaja kot podlistek Cankarjeva povest „Hlapec Jernej in njegova pravica“. Pri tem je zanimivo, da je list objavil tega Cankarjevega dela napovedal kot „umetniško prepesnitev Marxovega komunističnega manifesta“. Gre za pristno pisateljstvo s preprosto izpovedno močjo — je bilo rečeno v napovedi — kakor kak kmečki lesorez, s prviniami, ki spominjajo na stare svetniške legende, v tem primeru seveda vsebinsko „obrnjene“. In končno je bilo v napovedi, opremljeni s Cankarjevim portretom, poudarjeno, da je ta „zgodba slovenskega Michaela Kohlhaasa“ vznemirljiva in napeta in hkrati del svetovne literature.

KOROŠKI „PRASTRAH“ — ENKRAT Z DRUGE STRANI

TONJE FERENC:

Spomenice o nemških ozemeljskih zahtevah v Sloveniji leta 1940

Z avtorjevim dovoljenjem ponatiskujemo iz Zgodovinskega časopisa [letnik XXIX/1975, zvezek 3—4] zanimivo razpravo dr. Tonete Ference, sodelavca Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, o nemških ozemeljskih zahtevah napram Jugoslaviji oz. Sloveniji. Razprava, ki razkriva, kako so velikonemške ozemeljske aspiracije izvirale prav iz Celovca in Gradca, prikazuje enkrat v drugi luči tudi tisti koroški „prastrah“, katerem je iz določenih krogov na Koroškem in v zadnjem času celo z najvišjega uradnega mesta vedno spet slišati, kadar je govora o koroških Slovencih in njihovih pravicah.

Uredništvo

V monografiji o nacistični raznarodovalni politiki v Sloveniji v letih 1941—1945¹ sem v poglavju o nemških imperialističnih pretenzijah v Sloveniji in nacistični okupaciji slovenske Stajerske in Gorenjske prikazal tudi štiri spomenice z zahtevami po spremembi državne meje med Jugoslavijo in Nemčijo oziroma z zahtevami po delu slovenskega narodnega ozemlja.² Dve spomenici sem bil našel v arhivskem fondu Südostdeutsches Instituta v Gradcu (tj. Inštituta za nemštvo na Jugovzhodu),³ dva pa na mikrofilmu gradiva nemškega zunanjega ministrstva.⁴ Drugih spomenic takrat nisem poznal, ker mi še ni bilo dostopno gradivo v Političnem arhivu nemškega zunanjega ministrstva v Bonnu in Zveznem arhivu v Koblenzu. V letih 1974 in 1975 sem v teh arhivih pregledal večino gradiva, ki se nanaša na Slovenijo, in sem našel tudi nove, do sedaj nezane spomenice, in tudi gradivo, ki pojas-

njuje nastanek in obravnavo že znanih spomenic. Značilno je, da so vse spomenice nastale v Gradcu in Celovcu, in sicer v ustanovah, ki sem jih navedel v omenjeni monografiji — Südostdeutsches Institutu v Gradcu in Gaugrenzlandamtu NSDAP (tj. pokrajinskem obmejnem uradu NSDAP) v Celovcu. Značilno je tudi to, da so vse spomenice sestavili pol leta 1940, tj. kmalu po nemški osvojitvi Francije in nekaterih drugih zahodnoevropskih držav in takoj po delitvi vplivnih območij v Evropi med fašističnima državama Nemčijo in Italijo. Kot bomo videli, je tudi nekaj drugega tovrstnega gradiva iz tistega časa. Zaradi tega in zaradi okolnosti, da je sedaj znana večina ohranjenih spomenic in drugih podobnih virov o nemških imperialističnih pretenzijah do slovenskega narodnega ozemlja v tistem času in da vsaj do takrat, ko bodo za znanstveno delo dostopni nekateri arhivski

fondi v avstrijskih arhivih, ni pričakovati nekih pomembnejših najdb, sem sklenil, da to vprašanje obdelam v posebni razpravi. Za to sem se odločil tudi zaradi tega, ker so do sedaj nemški kritiki moje knjige o nacistični raznarodovalni politiki v Sloveniji napadali tudi razpravljanje o spomenicah iz Gradca in Celovca, skušali zmanjševati njihov pomen ali pa jih postaviti v drugi čas.⁵ In postavlja se tudi vprašanje, ali ne bi bil južno od Karavank upravičen neki „prastrah“ (Urangst), seveda nasproten tistemu, ki ga nemški šovinisti razglašajo na Koroškem.

1. Nastanek prvih spomenic v Gradcu in Celovcu

Kot že rečeno, so spomenice izdelali v Südostdeutsches Institutu v Gradcu in Gaugrenzlandamtu NSDAP v Celovcu. Prvega so ustanovili sredi maja 1939 v Hofgasse 5 v Gradcu, ves čas ga je vodil dr. Helmut Carstanjen, član nacistične stranke od leta 1934, in je imel za nalogo preučevati pomembnejša vprašanja nemštva v jugovzhodni Evropi, zlasti pa njegova nacionalna vprašanja.⁶ Gaugrenzlandamt v Celovcu pa so ustanovili po navodilu Hitlerjevega namestnika NSDAP Rudolfa Hessa z dne 3. februarja 1939, namestili so ga v Gasometergasse 6 in mu za vodjo določili Aloisa Maierja Kaibitscha, člana nacistične stranke od leta 1934.⁷

V navedenih ustanovah so prve spomenice izdelali med 8. in 11. julijem 1940. Že to da slutiti, da jih niso začeli sestavljati samodejno, temveč na neko pobudo ali poziv. Kot bomo videli, je vsaj za spomenico, ki so jo sestavili v Südostdeutsches Institutu v Gradcu, znano,

da sta jo želela urad ministra dr. Arthurja Seyssa-Inquarta na Dunaju oziroma v Haagu na Nizozemskem in nemško zunanje ministrstvo v Berlinu. Dr. Seyss-Inquart je bil namreč državni namestnik „in vodja deželne vlade“ za bivšo Avstrijo na Dunaju, od maja 1940 dalje pa državni komisar za zasedeno Nizozemsko v Haagu. Morda lahko domnevamo, da sta tudi spomenici, ki so ju tiste dni sestavili v Celovcu, želela ta dva urada.

Najprej je vodja pokrajinskega obmejnega urada NSDAP v Celovcu, esesovski podpolkovnik Alois Maier Kaibitsch 8. julija 1940 sestavil spomenico o Mežiški dolini, čez nekaj dni pa še spomenico o jeseniškem trikotniku.

(Dalje v prihodnji številki)

1 T. Ferenc, Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941—1945. Maribor 1968 (navajam: Ferenc, Nacistična raznarodovalna politika).

2 Ferenc, Nacistična raznarodovalna politika, str. 109—114.

3 Del tega fonda hrani Pokrajinski arhiv Maribor (navajam: PAM).

4 Arhiv vojaškega zgodovinskega inštituta v Beogradu (navajam: arhiv VII), mikrofilm iz Londona št. 3/50, posnetki H 298904—H 298920.

5 Tako je neki nepodpisani poročevalec o moji knjigi v A. W. R.-Bulletinu, letniku 1969, št. 2 zapisal tudi tole: „Nato govori o sistematično izdelanih načrtih za zavzetje Slovenije med dvema vojnama, načrtih, ki so se morda tu in tam pobližskovali v glavah nemško-nacionalnih Avstrijcev, jih pa gotovo niso resno presojali in v t. i. starem rajhu niso imeli nobenih pripadnikov.“ O neutemeljenosti in s to razpravo ponovno ovrženi trditvi dr. M. Strake glej op. 23 te razprave.

6 PAM, fond Südostdeutsches Instituta (navajam: SODI), fasc. 1, sestavek o nalogah tega instituta.

7 O A. Maierju Kaibitschu in njegovem delu za nacistično stranko glej T. Ferenc: Organizacija in njen vodja v službi nacizma. Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, XIV/1974, št. 1-2, str. 260—270.

Pomemben praznik zborovskega petja v Kropi

Razmeroma majhno naselje pod Jelovico na Gorenjskem, Kropa ne uživa sloves v bližnji in tudi daljni okolici le zaradi svoje zgodovine železarstva in fužinarstva, zaradi moderne železne industrije podjetja „Plamen“ in zaradi daleč okoli znanega umetnega kovaštva in rezbarstva, temveč ima ugledno mesto tudi na področju slovenske kulture. Zlasti moški komorni zbor tamkajšnjega Kulturno-umetniškega društva „Stane Žagar“, ki ga od njegovih začetkov pred 15 leti vodi sicer redkobesedni, a zato tembolj delavni in požrtvovalni pevovodja prof. Egi Gašperšič, ima velike zaslugе za sloves tega prikupnega naselja ob Kroparici. Kroparska pesem je tudi na Koroškem dobro znana, saj je že pred 13 leti prišel ta zbor po posredovanju SPZ prvič gostovat na Radiše. Sledi a so nadaljna gostovanja. Slike je navezal zbor tudi s Slovenskim kulturnim društvom v Globasnici. Ponovno je snemal na celovškem radiu. Tako šteje ta zbor na Koroškem med naj-

bolj poznane in priljubljene slovenske zборе.

Pod geslom „naš plamen kulture“ so v soboto 5. junija zvečer priredili v Kropi proslavo 100-letnice zborovskega petja v tem kraju, 50-letnice zborna „Svoboda“ in 15-letnice zborna „Stane Žagar“. Razumljivo je, da so se ob tej slovesnosti znašli številni predstavniki družbenega in kulturnega življenja ter mnogi gostje s čestitkami, odličji in spominski darili, tako tudi zastopniki SPZ in SPD „Radiše“.

Slavnostno obeležje je tej prireditvi dal moški komorni zbor KUD „Stane Žagar“ sam. Zopet enkrat je presenetilo in navdušilo petje zborna in solistov Gregorija Šolarja, Roka Gašperšiča in Janeza Rešeka. Več kot vsaka ocena petja in dela pa izpovedo o tem zboru, ki je v soboto slavil svojo 15-letnico, sledeči podatki: V 15-letni dobi svojega obstoja je zbor imel v delu nič manj kot 190 pesmi. Za sabo ima 108 skupnih in samostojnih vokalnih

koncertov in revij, 107 manjših nastopov, 17 radijskih in TV snemanj in 3 radijska tekmovanja; zbor ima 132 radijskih reprodukcij. Poleg vsega tega pa zbor beleži še nadaljnih 192 nastopov ob raznih prilikah. Zbor je izdal tudi lastno ploščo z naslovom „Domovini“.

In kje sme iskati korenine folikeyga uspeha? — Na ovitku brošure „Naš plamen kulture“, katero so kroparski pevci ob svojem praznovanju izdali beremo: „Včasih je kar težko razumeti, kaj je pravzaprav tisto, kar pevce toliko privlači, da se podredijo skupnemu delu. V zbor stopajo zaradi veselja do petja, potem pa spoznajo, da jih ne čakajo le zadovoljstvo, uspeh in priznanje. Kdor tega spoznanja noče ali ne more sprejeti, odpade. Drugi ostanejo in delajo. Preveč enostavno in kar nepremišljeno je, če jih odpravimo z mnenjem, da je to njihov konjiček; pravičneje bi bilo reči, da gre pravzaprav za nekakšno kulturniško udarništvom.“

Selški prosvetaši bili gostje pobratene Škofje Loke

V okviru sodelovanja s pobrateno občino Škofjo Loko, smo bili selški prosvetaši v četrtek 27. maja gosti Zveze kulturnoprosvetnih organizacij Škofje Loke.

Srečanja s škofjeločani se nas je udeležilo 40 selških prosvetašev. V njihovi sredi smo preživeli nekaj lepih in prijetnih uric, ki nam bodo ostale v prijetnem spominu. Duša srečanja je bil tajnik komisije za pobratenje Lojze Rajgel, ki nam je bil stalni spremljevalec.

V Škofji Loki smo si ogledali tovarno klobukov „Sešir“, katero nam je razkazal direktor tovarne. Ogle-

Prvi nastop pevskega zbora KSS na Dunaju

Naši študentje člani Kluba slovenskih študentov na Dunaju beležijo novo pridobitev in sicer — ustanovitev študentskega moškega zbora, ki je imel že v petek 21. maja na slavističnem inštitutu dunajske univerze svoj prvi nastop. Pevce — trenutno jih je osem, uči in vodi študent Laussegger Mirko.

Odbor dunajskih študentov slavistike je bil organizator zgoraj omenjene prireditve, na kateri so nastopali pevci, deklamatorji in drugi ustvarjalci. Med raznimi skupinami je bil tudi pevski zbor KSS na Dunaju, ki se je v splošno zadovoljstvo predstavil z borbenimi in slovenskimi narodnimi pesmimi. Novi pevski zbor je dobil že celo vrsto vabil za nastopanje na raznih prireditvah. Moškemu zboru Kluba slovenskih študentov na Dunaju iskreno čestitamo k ustanovitvi z željo, da bi tudi z borbeno pesmijo podprl naš skupni boj za pravice, ki nam gredo po 7. členu avstrijske državne pogodbe.

dali smo si tudi druge zanimivosti, katerih je v Škofji Loki mnogo, saj je za to slovensko mesto značilno, da je najbolj ohranilo svojo prvono podobo. Loka se je začela razvijati leta 973, torej pred tisoč leti, ko je nemški cesar podelil loško ozemlje v fevd škofom iz Freisinga. Med zgodovinskimi stavbami so najbolj zanimive grad in župna cerkev. Po kosilu smo se odpeljali v Dražgoše v selški dolini, kjer smo si ogledali tudi spomenik v spomin dražgoške bitke januarja 1942. leta. Vas Dražgoše je prislunjena pod robom Jelovice. Ob novem letu 1942 se je po hudih bojih v sosednji Poljanski dolini Cankarjev bataljon umaknil v Dražgoše v Selško dolino. Nemci so napadali bataljon celo s topovi. Borba je trajala tri dni, dokler ni sovražnik vpadel v hrbet s kroparske strani. Po umiku partizanov v gozdove visoke planote Jelovice, so Nemci moške vaščane postrelili, ženske in otroke izselili, hiše požgali, kar je ostalo pa porušili z miniranjem. Vas Dražgoše so dobesedno zbrisali. Danes je vas popolnoma nova, in se bavi ljudi s kmečkim turizmom. Lepi spomenik v Dražgošah, ki spominja na

grozote in hkrati opominja, da se taj takšnega ne sme več ponoviti, bodo slovesno otvorili letos. V gostilni „Rezika“ je bil tudi zabavni del srečanja. Za godbo in ples je poskrbela naša lastna godba, ki je iz svojih glasbil izvajala prijetne in poskočne viže, ki so nas podžgale, da smo se prešerno zavrteli in tako uživali v prijetni domačnosti. V Dražgošah smo prišli do zanimivega zaključka, da obstaja med tem krajem in našimi Selami neka sorodnost, ki je v tem, da smo prebivalci obeh vasi hribovci in da smo v zadnji vojni mnogo pretrpeli v boju s skupnim sovražnikom — nemškimi fašizmom.

Prav ta slična usoda obeh planinskih vasi nas je še bolj zbližala. Organizatorjem srečanja smo zelo hvaležni, da so nas popeljali v ta lepi kraj, ki nam bo ostal v nepozabnem spominu.

Tovarišu Rajglu, loškemu županu Tonežu Polajnarju, direktorju tovarne „Sešir“ in vsem drugim, ki so pomagali, da je srečanje izzvenelo v tako prijetni domačnosti, izrekamo našo iskreno zahvalo z željo, da bi se s Škofjeločani kmalu srečali v Selah.

Št. Kandolf pri Kotmari vasi

Po težki bolezni je minulo soboto v 82. letu starosti za vedno zatisnila oči Trezi Waldhauser p. d. Rutarjeva mati iz Št. Kandolfa pri Kotmari vasi. V ponedeljek 7. junija smo jo množično pospremili na njeni zadnji poti na kotmariško pokopališče, kjer je Rutarjeva mati po budem trpljenju našla svoj poslednji počitek.

Trezi Waldhauser je slovela daleč naokoli kot dobra, skromna in tih žena, ki je rada pomagala kjerkoli je le mogla. Z možem, ki je že pred leti umrl, sta skrbela, da sta otroke vzgojila v zveste pripadnike naše na-

rodne skupnosti. Kmalu po tistem, ko je prišel Hitler v deželo, je bila tudi Rutarjeva družina med tistimi, ki so morali zapustiti svoj ljubi dragi dom in iti v pregnanstvo. Za Rutarjevo mater v izseljenstvu je bilo značilno, da je bila globoko prepričana, da se bo še vrnila na svoj dragi dom, kar se je tudi uresničilo. S podvojenim veseljem so se Rutarjevi lotili obnove domačije, na kateri je leta gospodaril tujec. Daleč okoli je Rutarjeva hiša slovela kot ena izmed tistih zavednih slovenskih družin, ki so se vedno udeleževale v našem narodnem življenju in je zato njihov gostoljubni dom vedno bil na razpolago našim političnim in prosvetnim delavcem.

Pogrebne svečanosti, katere so se poleg ogromnega števila domačinov udeležili tudi številni bivši izseljenci, je opravil kotmariški župnik Michor. V imenu Zveze slovenskih izseljencev se je od rajne sotrpinke poslovil predsednik ZSI Lovro Kramer. Prav tako so se na domu, v cerkvi in ob odprtem grobu s pretresljivimi pesmimi poslovili od rajne pevci SPD „Gorjanci“ in ji tako izkazali poslednjo čast.

Rutarjevo mater bomo ohranili v nepozabnem spominu, žalujočim sorodnikom in posebno hčerkam pa izrekamo naše globoko sožalje.

Ponovna skrunitev partizanskega grobišča v Kotmari vasi

Pred nedavnim je bil partizanski spomenik v čast trem padlim borcem proti fašizmu v Kotmari vasi že drugič tarča neznanih storilcev — prvič so ga pred leti pomazali z barvo — tokrat pa so ciprese, ki spadajo k spomeniku, zažgali.

Lepi spomenik, ki stoji na severni strani pokopališkega zidu, je eden izmed štiridesetih nagrobnikov oziroma spomenikov, ki jih je v čast številnim žrtvam, padlim na južnem Koroškem v boju proti fašizmu, postavila Zveza koroških partizanov na Koroškem. Napad na protifašistično grobišče so skrunilci po vsej verjetnosti izvedli na ta način, da so polili ciprese z bencinom in jih nato zažgali.

Skrunjenje partizanskih grobišč in razstreljevanje le-teh ni na Koroškem nič novega. Ti primeri prepričljivo dokazujejo, da so v Avstriji na pohodu fašistične sile. Čeprav stalno opozarjamo na to nevarnost, se oblasti ne menijo zato, nasprotno, policija ščiti nacistične izziščišče in preganja protifašistične študente, kot smo to pred nedavnim doživeli na dunajski univerzi. Odkrito lahko trdimo, da Avstrija „uživa“ žalosten sloves kot tista država, ki jo že spet lahko smatramo za leglo fašizma.

Predsednik Zveze koroških partizanov na Koroškem Karel Prušnik-Gašper je ta nizkotni vandalski akt skrunjenja grobišča naznanil pristojnim oblastem.

Profesorju Grašerju v slovo

V Rogaški Slatini je v 88. letu starosti umrl koroški Slovenec profesor Jože Grašer. Doma je bil iz Klopinja ob Klopinskiem jezeru. Na Dunaju je postal profesor risanja in je skoraj petdeset let poučeval risanje in matematiko.

Bil je med zavednimi Slovenci, a poraza v plebiscitu ni prenesel, zato se je umaknil v Jugoslavijo. Vendar pa je ostal zvest svoji ožji domovini in se je nenehno vračal na Koroško med svoje in Slovence sploh. Na zadnji pot pa ga je pospremila pesem Gor čez izaro.

Jože Grašer je poučeval v Mariboru, Celju, Žalcu, Šmarju pri Jelšah in Rogaški Slatini. Kljub temu, da je bil že leta 1946 upokojen, je aktivno delal do 1961. leta, kajti žilavost in ljubezen do dela mu nista dala miru.

Bolj kot profesor risanja je Jože Grašer poznan kot šahist in tabornik. Bil je med ustanovitelji celjskega

šahovskega kluba in nato kluba šahistov v Rogaški Slatini. V tej kraljevski igri je bil pedagog, igralec, organizator in sodnik. Poznal je vsakega šahista daleč naokoli in na vseh tekmovanjih je zahteval nagrado ne samo za zmagovalce, ampak vselej tudi za zadnjega, kar je imenoval nagrada za pogum. Enako kot med šahisti je bil pedagog tudi med taborniki. Že med obema vojnama je delal pri skautih kot Veliki hrast, po vojni pa se je vključil med tabornike in svoje ime spremenil v Stari hrast, saj je imel na plečih že šest križev, v srcu pa še obilo mladosti. Kljub letom se ni ustrašil nobene poti in prekriznil je z mladimi Jugoslavijo podolž in počez, še posebno rad pa je šel v gozdove okoliških hribov in gričev.

Odlčno je poznal življenje in rad ga je imel, toda ko je iztekalo iz njega, je vedel, da mora biti tako in v šali je dejal, da odhaja v večna lovišča, ker ga je postavilo življenje pred neubranljivo mat.

Zgubili smo dragega človeka

V četrtek 27. maja smo se na pliberškem pokopališču za vedno poslovili od znanega in priznanega zobozdravnika Ernesta Arbeitsteina. Trpel je na neozdravljivi srčni bolezni in čeravno so mu v bolnišnici nudili vsa pomoč, se je nenadoma izteklo življenje tega od vseh čistanelega človeka.

Pokojni je bil po rodu nemške narodnosti. Rodil se je v Lienzu na Vzhodnem Tirolskem študiral in prakso za dentista je opravil v Innsbrucku. Žena Marija, ki izhaja iz Hajdine pri Pljuju, ga je prepričala o lepoti Koroške, tako, da se je s svoje rojstne dežele preselil v Pliberk, kjer je po vojni v grofovi hiši pri „Jagru“ odprl ordinacijo. Ni ga motilo — kot nekateri — da tukaj živimo tudi Slovenci. Hitro se je vživel v navade in običaje domačinov, tako da so ga spoštovali vsi, brez razlike na narodnost. Kmalu je začel graditi svoj lastni dom, kjer je imel tudi svojo ordinacijo. Daleč naokoli je slovel kot odličen zobozdravnik.

Da je bil Arbeitstein res osebnost, katerega med drugim odključata plemeniti lastnosti pravičnosti in srčnosti do vseh, pričča tudi dejstvo, da je pustil svoje otroke v šoli poučevati tudi v slovensčini. Tudi drugače je imel veliko razumevanja za Slovence in njih težnje in to dokazal tudi s tem, da je z ženo rad obiskoval naše prireditve. Leta 1957 je bil izvoljen na skupni listi, ki so jo tvorili nemški in slovenski antifašisti, v pliberški občinski odbor. V zadovoljstvo vseh je mnogo let brez razlike na narodnost in prepričan pravico zastopal občane Pliberka. Vendar pa je zaradi tega, ker je kandidiral na slovenski listi, moral veliko krivičnega pretrpeti. Nasprotniki so ga zaradi tega stalno napadali in mu pisali grozilna pisma, češ da je „Verräter“ in kazali s pristom na njegovo hišo. Bojkotalni so njegovo ordinacijo in štivali proti njemu, tako da dalj časa ni prišel v njegovo ordinacijo nihče, tudi ne od liste strani, od katere je bil postavljen za kandidata. Vsak si lahko misli v kakšni situaciji se je nahajal, ko ni bilo ne dela in ne za-

sluška za številno družino. Na žalost se mu tudi z naše strani ni nudilo po izvolitvi v občino zadostne podpore. Razočaran nad vsem se je pred leti hotel zapet vrnil nazaj na Tirolsko. V Innsbrucku pa mu je bilo povedano, da lahko pride, vendar brez politike. Očrnjen je bil od pliberških „patriotov“ tudi na Tirolskem. Hudo je trpel razvoj teh krivic, in tudi radi tega veliko prežgadolj umrl.

Žalostno in nerazumljivo pa je bilo tudi to, da se ga ob odprtem grobu od naslednikov nekdanje skupne liste — sedanjih odbornikov Enotne liste — nihče ni spomnil niti z besedico in se mu za vse kar je moral krivičnega pretrpeti, zahvalil. Izguba spoštovanega Arbeitsteina nas je globoko prizadela, najbolj prizadeta pa je seveda žena Marija z otroci, saj so živel v izredno dobrih človeških odnosih.

Kako je bil pokojnik priljubljen in spoštovan pri ljudstvu pričča ogromna množica pogrebcev, ki mu je izkazala poslednjo čast na njegovi zadnji poti. Pokojnega Arbeitsteina bomo ohranili v trajnem spominu, žalujoči ženi, sinovom in hčerkam izrekamo naše globoko sožalje.

L. K.

RAZSTAVA SLIK

Znani slovenski koroški slikar Ernest Arbeitstein razstavlja v hotelu „Korotan“ v Sekiri od 1. do vključno 16. junija. Arbeitstein je že razstavljal na mnogih razstavah doma in v inozemstvu. Pridite in oglejte si to zanimivo razstavo slik.

Kam na dopust?

Mnogo je še ljudi, ki se še niso odločili, kje bodo letos opravili svoj dopust. Pri tem mislimo predvsem na široke množice ljudi, ki celo leto štedijo denar, da bi si lahko privoščili dva ali tri tedne dopusta. Tem ljudem hočemo posvetiti naslednje vrstice, ki jim bodo prav gotovo koristno služile pri odločitvi, kam bodo šli na dopust.

Iz nemških podlag preteklega sezona 1975/76 je Centralni statistični urad izračunal kupno moč šilinga v devetih evropskih državah. Statistiki so to storili tako, da so med seboj primerjali cene dopustov v omenjenih državah in pri tem prišli do zaključka, da konzumacija in druge usluge dopusta sezona 1975/76, ki so v Avstriji znašale 100 šilingov, znašajo na primer v Danskem 121,59 šil. (poleti) oziroma 117,42 šil. (pozimi), v Švici 118,27 oz. 119,93 šil., v ZRN 105,06 oz. 104,70 šil., v Franciji 103,13 oz. 104,68 šil. in na Nizozemskem 102,71 oz. 103,05 šil. Španija, Anglija, Italija in Jugoslavija so se pri tej preiskavi izkazale kot najcenejše počitniške dežele oziroma države. Razveseljivo in najnižjo številko pod indeksom 100 ima Jugoslavija s 64,97 oz. 70,09 šil., nato sledijo Italija s 84,70 oz. 76 šil. in Španija s 93,29 šil. (zim-ska vrednost še ni znana).

Iz teh podatkov Centralnega statističnega urada je lepo razvidno, da je za Avstrijo najcenejša država, kamor lahko grejo na dopust Jugoslavija, najdražja pa Danska, Švica in ZRN.

Slovensko prosvetno društvo „Vinko Poljanec“ v Škocijanu vabi na

SREČANJE MEŠANIH PEVSKIH ZBOROV PODJUNE

ki bo v četrtek 17. junija 1976 ob 20.00 uri v farnem domu v Škocijanu.

Sodelujejo:

Mešani pevski zbor SPD „Danica“ iz Št. Vida v Podjuni
mešani pevski zbor „Podjuna“ SPD „Edinost“ iz Pliberka
ženski oktet SPD „Obir“ iz Obirskega
mešani pevski zbor SPD „Zarja“ iz Železne Kaple

K številni udeležbi vabi odbor!

Slovinci in Hrvati v Avstriji

v ogledalu revije „Razprave in gradivo“

(Nadaljevanje s 3. strani)

rija, na katerem je utemeljena zaščita na Koroškem po členu 7. Iz nastanka državne pogodbe izvaja, da ugotavljanje manjšinskega prebivalstva ni v skladu s črko in duhom pogodbe, ki ne izhaja iz tega, **„da mora obstajati slovensko, hrvaško ali mešano prebivalstvo“**, temveč iz znanega in od vseh treh prizadetih priznanega dejstva, da takšno prebivalstvo **že obstaja** in da bo moralo še nadalje obstajati. Končno razpravlja avtor še o uporabi „vindišarske“ kategorije pri uradnih popisih prebivalstva kakor tudi o prizadevanjih Avstrije med pogajanjmi za državno pogodbo, da bi bilo v člen 7 vneseno določilo o „sorazmernem“ oz. „pomembnem“ številu.

Drago Druškovič je prispeval krajšo razpravo o upoštevanju manjšine kot subjekta lasne usode. Opozarja na dejavnike v večinski družbi, ki sploh skušajo zanikati obstoj tega subjekta; prav tako pa tudi na prizadevanja, da bi temu subjektu naprtili nelojalnost in irendentizem. Uradna politika dopušča dejavnost cele mreže organizacij, ki streme za tem, da bi manjšini odvzele njen značaj in pravice; od teh organizacij in sil pa prevzema država ideološka izhodišča za svojo manjšinsko politiko. Ugotavljanje manjšine vrednoti avtor kot uradno uveljavljanje načelnega dvoma o obstoju subjekta: „Akcija o ugotavljanju temelji na načelnem dvomu glede kvantitete in lokalitete narodne manjšine“. Druškovič govori o destruktivnih korakih avstrijske manjšinske politike ter poudarja, da v luči izsiljenega ugotavljanja (preštevavanja) ni mogoče govoriti o koroških Slovencih kot subjektu lasne usode.

Univ. prof. Vladimir Klemenčič analizira rezultate uradnih avstrijskih popisov prebivalstva v letih 1951, 1961 in 1971 glede na slovensko manjšino in slovenščino kot občevalni jezik. Na drobno razčlenjuje sistematično nesistematičnost pri avstrijskih uradnih popisih, ki dopušča vse oblike najrazličnejših malverzacij. V vseh fazah popisov je prišlo do netočnosti in do pritiskov,

pa še pri objavi posameznih rezultatov je botrovala vsakokratna politična potreba oz. zahteva. V posameznih občinah so rezultati popisov znanstveno sploh nerazložljivi — za vsem pa seveda stoji koroška politična „resničnost“.

Sodelavec Inštituta dr. Tone Zorn piše o manjšinski šolski problematiki na avstrijskem Koroškem. Karakterizira utrakvistično šolo in govori o odprtju slovenskih privatnih šol v Št. Rupertu pri Velikovcu ter Št. Petru pri Št. Jakobu po letu 1922, ki pa nista zaživel. Šolska odredba 1945 je — kakor ugotavlja avtor — slonela na jezikovnih podatkih iz leta 1910. Kot znano, se je Avstrija vse do podpisane državne pogodbe bahala s to ureditvijo, ki pa so jo politični dejav-

Št. Jakob v Rožu

V nedeljo 30. maja je Slovensko prosvetno društvo „Rož“ v Št. Jakobu priredilo pevski koncert, na katerem je nastopil društveni mešani pevski zbor pod vodstvom Lajka Milisavljeviča.

Navdušene poslušalce je v farni dvorani v Št. Jakobu pozdravil predsednik društva Slavko Sticker in želel ob poslušanju lepih rožanskih pesmi prijetnega užitka in zadovoljstva.

Na splošno željo domačinov so šentjakobski pevci ponovili koncert rožanske ljudske pesmi, ki je našla svojo premiero lani 6. januarja na istem odru. Med tem časom je mešani pevski zbor SPD „Rož“ imel skupno že 18 samostojnih nastopov in 7 krat je sodeloval pri raznih drugih prireditvah. Kvalitativno se je zbor izpopolnjeval od koncerta do koncerta ter dosegel tako raven, da ga lahko štejemo med najboljše slovenske zборе na Koroškem.

Sedaj pripravlja zbor drug spored, v katerem je vključena „Ziljska ohce“. Iz tega sledi, da je v izbiri programa videti določen načrt, ki predvsem upošteva fiste stvaritve, ki jim drugi zbori niso pripisovali takšnega pomena.

niki leta 1958 ukinili in jo nadomestili z manjšinskim šolskim zakonom iz leta 1959. Dr. Zorn je poleg tega pripravil tudi še zapis o Slovencih na avstrijskem Štajerskem.

O problematiki uporabe slovensčine v javnem življenju — pred sodišči in uradi — razpravlja v svojem prispevku Dušan Nečak, ki ugotavlja, da je prav uporaba materinega jezika tisti temelj, na katerem stoji vsaka moderna zgradba sodobnega manjšinskega varstva. Ta temelj na Koroškem nikdar ni bil krepak. Avtor našteva razne odloke, ki so bili dolgo časa sploh tajni in s tem neuporabni, ker neposredno prizadeti niso vedeli, da obstajajo.

Janez Stergar piše o 5. odstavku 7. člena državne pogodbe oz. o njegovem sistematičnem kršenju s strani raznih organizacij. Na drobno prikazuje dejavnost Kärntner Heimatdiensta in sorodnih organizacij na eni ter pasivnost avstrijskih oblasti na drugi strani. Sploh je v prispevku zelo obširno dokumentirana vsa najrazličnejša aktivnost protimanjšinskih organizacij v zgodovini in vse do njihovega današnjega udeleževanja, ki se izraža predvsem v zahtevi po ugotavljanju manjšine in v prizadevanjih za razbilje še zadnjih ostankov dvojezične šole.

O diskriminaciji gradiščanskih Hrvatov pa govori Mirjana Domini, ki razpravlja zlasti o možnosti oz. nemožnosti uporabe hrvaškega jezika v šolah, pred sodišči in uradi.

Kot dodatek so objavljene še razne spomenice in izjave manjšinskih organizacij, medtem ko kartla, ki predstavlja občine s 25% slovenskega prebivalstva (po štetju 1971, v občinskih mejah pred 1. 1. 1973), jasno razkriva načrte, ki se skrivajo za zahtevo po ugotavljanju in 25-odstotni klavzuli: razbiti strnjeno naseljeno ozemlje slovenske manjšine na Koroškem.

Ob koncu naj bo še povedano, da je najnovejša dvojna številka „Razprav“ (št. 7-8, april 1976) okusno opremljena, vendar je moralo biti „na delu“ kar več tiskarskih škratov. Seveda pa tudi še tako veliko število tiskovnih napak ne more razvrednotiti vsebine, čeprav je pričakovati, da se bodo nekateri vrgli prav na te napake in skušali na podlagi le-teh razvrednotiti delo avtorjev. Vsekakor pa bi bili ravno pri tej tematski številki na mestu povzetki predvsem v nemščini.

Razprave in gradivo, štev. 7-8, v obsegu 262 strani lahko dobite oz. naročite v knjigarni „Naša knjiga“ v Celovcu, Pavličeva 5-7; cena znaša 205 šilingov.

LETOVANJE NAŠIH OTROK NA JADRANU

Tudi letos bo letovala skupina naših otrok na morju, in sicer v Savudriji od 10. do 31. avgusta 1976.

Starši, ki želijo poslati otroke na letovanje, naj vložijo pismeno prošnjo, iz katere mora biti razvidno: ime, poklic in naslov staršev, ime otroka in izjava, če je že bil na letovanju in kolikokrat. Tej prošnji je treba priložiti.

- zadnje šolsko spričevalo (1974/75),
- priporočilo krajevne prosvetne ali zadržne organizacije,
- osebno izkaznico s sliko in
- režijski prispevek za dokazano socialno potrebne otroke šil. 1.000.— (za ostale je treba plačati šil 1.400.—)

in vse skupaj poslati do najkasneje 10. julija 1976 na naslov: Počitniška kolonija, Gasometergasse 10, 9020 Klagenfurt-Celovec.

Vožnjo do Ljubljane in nazaj plača vsak udeleženec sam.

Posebno opozarjamo, da posameznih dokumentov ne sprejemamo. Za prijavljenega velja šele otrok, za katerega so bili hkrati oddani vsi dokumenti. Po 10. juliju ne sprejemamo več prijav.

Za vsakega otroka je treba poleg navedenih dokumentov oddati tudi zdravniško spričevalo, ki pa ne sme biti izstavljeno prej kot 8 dni pred odhodom skupine na letovanje. Iz zdravniškega spričevala mora biti razvidno, da je za otroka letovanje na morju priporočljivo in če je otrok občutljiv za antibiotike (penicilin i. dr.). Šele ko prejmemo to spričevalo, velja otrok za dokončno prijavljenega.

Otroci uživajo na letovanju zdravniško zaščito, ki obsega:

- primerno sanitarno oskrbo pod vodstvom zdravnika,
- prvo pomoč in zdravstveno nego za lažja obolenja,
- ob težjih primerih takojšnji prevoz v najbližnji zdravstveni zavod.

Otroci pri počitniškem zavodu niso zdravstveno niti nezgodno zavarovani. Zato si morajo starši pri svoji pristojni zavarovalnici oskrbeti poverilni nalog za Jugoslavijo (Betreuungsauftrag für Jugoslawien), ki naj bo izstavljen za čas bivanja v Jugoslaviji.

Za osebno izkaznico otroka velja izkaznica (Personalausweis), ki jo izstavi okrajno glavarstvo, ali pa potni list.

Za letovanje pridejo v poštev le otroci v starosti od 9 do 14 let, pri čemer imajo prednost otroci, ki še niso bili na morju. Otroci, ki so bili že tri in večkrat na letovanju bodo upoštevani samo v primeru, da bo še kašno mesto prosto. Starši, katerih otroci bodo sprejeti na letovanje, bodo po končanem prijavnem roku in po predložitvi zdravniškega spričevala dobili pismeno obvestilo in potrebna navodila.

Opozarjamo, da bodo otroci sprejeti po vrstnem redu prijav in po zdravstveni ter socialni potrebi.

IVAN CANKAR

13

Martin Kačur

Življenjepis idealista

Veselo jo je pohištvo, ki je bilo čisto mestno, obleka jo je veselila, in velika, vsa bela in čipkasta skladovnica perila, in poroka sama, in svatba; in solze so ji silile v oči.

„Nima me več rad; ves srdit je in ves izpremenjen.“ In ni še slutila, da je bila tudi njena ljubezen vsa drugačna in da se je komaj še, kakor od daleč, dotikala njega, ki je bil njen ženin. —

Ko je prišel tisti lepi poletni dan, je zasvetilo tudi v Kačurjevo srce nepričakovano veselje.

„Kaj je prvokrat posijalo sonce v to žalostno noč?“ se je začudil in je gledal skozi okno.

Po ulicah so hodili ljudje v prazničnih oblekah; obrazi kmetov so se mu zdeli svetlejši in prijaznejši, njih glas ni bil več kriček in hripav, tudi njih kretanje niso bile več tako mrtve in težke.

„Rekel sem: kaj bi s tem ljudstvom? Tudi to ljudstvo je vredno boljšega življenja! Samo cepiti je treba lesniko, pa rodi žlahten sad!“

Pod oknom se je prikazal Ferjan, nevestin drug, v gosposki, črni suknji, in je zaklical proti oknu.

„Kaj boš že stopil iz kolibe, ali ne?“

„Precej, precej!“ se je smejal Kačur.

Ko je spvil na ulice, ko je videl ljudi od blizu, opazil njih radovedne poglede, in ko je stopil v krčmo, stiskal roko polznanim ljudem, odgovarjal na vprašanja, ki jih ni razumel, poslušal smeh in žvenketanje kozarcev — je leglo spet kakor senca na njegovo srce.

„Nikar se tako ne drži!“ mu je očital Ferjan.

„No, pusti!“

Žarko je gorelo sonce v dolino, Kačurju pa se je zdelo, da sonce ni svetlo, da palijo sence, ki jih je dolina polna. Megla, prašna in vroča, je bila pred njegovimi očmi. Vozovi so ropotali, svetile so se bele, pisane obleke, iz soparnega vzduha se je prikazal ob poti obraz, širok nasmeh na njem; pred cerkvi se je zibala pisana množica.

„Torej se je vendar opek!“ je vzkliknil nekdo čisto blizu voza in zasmejali so se naglas.

Župnik je stopil pred oltar, opravil je ceremonijo zelo hitro, nato je pogledal osorno na obadva in je izpregovoril.

„Ampak to vama rečem, vidva —“

Cerkev je bila polna in nekdo se je zasmejati za durmi. Župnik je zamahnil z roko in se je okrenil.

„Ti bom že povedal v zakristiji!“

In v zakristiji je položil župnik Kačurju obedve roki na rame in ga je pogledal osorno izpod sivih obrvi.

„Poročil sem vaju, ampak blagoslova ne bo na tej stvari, toliko rečem! Na svatbo že pridem, da ne boste rekli! Kar bo pozneje, pa je vajina stvar in božja!“

Okrenil se je urno in je šel.

Iz cerkve se je peljal Kačur z nevesto, svojo mlado ženo. Pogledal jo je postrani — njen obraz je bil rdeč, ves radosten, njene oči so se bleščale.

„Srečna je!“ je pomislil in grenko se mu je storilo pri srcu.

Fant, ki je stal blizu krčme, je vzel viržinko iz ust in je zaklaval za vozom.

„Takemule smrkavcu je potreba, da bi delal gosposko svatbo! Bi jo tudi jaz lahko imel, Tono, če bi jo bil hotel!“

„Saj ni res!“ je vztrepotala žena in je pogledala Kačurja s prestrašenimi očmi.

„Kaj me briga!“ je odgovoril Kačur zlovoljen in je stopil v vežo.

V sobi, za dolgo, pognjeno mizo, pred polnimi steklenicami, se je oziral po veselih, glasnih svatih in stud je rasel v njegovem srcu.

„Kako sem zašel mednje?“ se je čudil.

Navadni, prečerni, surovi obrazi, lene, pijane oči; tudi župnika bi ne bil razločil med njimi, da ni imel kolarja.

„Komaj je prišel mednje, je že kakor klas v klasju!... Tako bom morda jaz nekoč!“ ga je zbolelo v srcu.

Gledal je in je mislil nelepe misli in je opazil nenadoma začuden, da stoji Ferjan za mizo in govori in mu gleda v obraz...

„...Torej Bog daj veliko sreče evangelistu in njegovi ženi. Daj jima Bog veliko otrok, kolikor več, toliko bolj!“

Ozrl se je na Ferjana, nato se je ozrl na svojo ženo in je videl, kako je strmela na veselega govornika z bleščočimi očmi in polodprtimi, kipečimi ustnicami. Sram ga je bilo, prijel je za kozarec in ga je izpraznil na dušek.

„...Torej: Bog živi njo in njega!“ je zaklical govornik.

Vzdignil se je kmet in je pripovedoval namesto napitnice robato istorijo. Svatje so se grohotali, Tončka je rdela in se smejala zvonko.

Ferjan se je nagnil h Kačurju.

„Govori no!“

„Kaj bi?“ je odgovoril Kačur osorno.

„Boga mi, tako svatbo sem že doživel, takega ženina pa še ne!“

Kačur je vstal.

„Lepo vas zahvalim za vse vaše prijazne besede! Mislim, da bova živela z ženo, kakor bo božja volja, in tudi vam drugim želim, da bi ne živeli preveč slabo! — Ta kozarec starešini in svatom!“

Bučno so se zasmejali svatje, vstali so in so trkali z njim in z njo. Ferjan je pil veliko in je gledal motno.

„Ti... ali si resno mislil... ali si vesel?“

„Resno sem mislil!“

„Čakaj, da ti nekaj povem: jaz se ne bom ženil!“

„Torej si se premislil?“

„Ne jaz — ona!“

„Kaj?“

„O! In glej! Ali si moreš misliti? Zalosten sem! Rajši bi videl, da bi me bila pretepala! Z nekim oficirjem, z nekim

Zgodba porcelanaste skodelice

Pred več kot dvesto leti so se pomikale trume oboroženih ljudi po suhem in po morju iz Zapadne Evrope proti vzhodu. Bil je čas križarskih vojn. Križarskih bojnih pohodov so se udeležili vitezi številnih evropskih dežel pa tudi revni kmetje in pustolovci vseh vrst. Na poziv papeža so hoteli osvojiti Sveto deželo Palestino in iztrgati iz rok poganov Kristusov grob. Danes vemo, da je šlo pri tem še v večji meri za osvojitve trgovine z bogatimi deželami na Vzhodu.

Na tržiščih arabskih dežel na Vzhodu so videli križarji prekrasne perzijske preproge, razkošno svileno blago, prelepo kovano orožje in neštevilne dragocene predmete iz bron, slonove kosti in zlata, pa še sadeže, ki jih v Evropi sploh niso poznali. Najbolj pa so občudovali tanko, bleščečo belo in poslikano posodo. Te krhke skodelice, vrči in vaze so bili prosodni in so zazveneli, če so udarili z nohtom po robu. Takrat so Evropejci prvič videli porcelan.

Arabi niso bili samo spretni trgovci, ampak tudi bolj izobraženi od Evropejcev. Odlično so obvladali matematiko, astronomijo, zemljepis in medicino, vendarle porcelana sa-

mi niso znali izdelovati; dobivali so ga iz daljne Kitajske, kjer so poznali porcelan že v šestem stoletju pred našim štetjem.

Slavni popotnik, Benečan **Marko Polo**, ki je v trinajstem stoletju preživel mnogo let na Kitajskem, je pripovedoval, da delajo Kitajci to lepo posodo iz posebne zemlje, ki jo kopljejo globoko v tleh. To je bilo precej blizu resnice, a kljub temu so v Evropi še dolgo pozneje trdili, da je porcelan zmes jajčnih lupin in zmletih školjk. Kitajci so res uporabljali za porcelan posebno belo glino, ki so jo imenovali kao-lin, zraven pa še nek posebno trd gorski kamen, ki je v peči postal prozoren kot steklo. Po naročilu cesarskega dvora in bogatih mandarinov so revni delavci izdelovali čudovito porcelanasto posodo, ne samo skodelice, ampak tudi skledje, pladnje, škatle, vrče, vaze in kipce. Izdelke so znali krasiti s slikami v živih barvah in z zlatimi okraski. Še danes, ko izdelujejo porcelan v mnogih evropskih deželah, velja pristna kitajska vaza za veliko dragocenost.

Kitajci so skrbno varovali skrivnost izdelovanja porcelana. Porcelanasti izdelki, ki so prišli po trgovskih poteh v Evropo, so stali

prav toliko, kot bi bili iz zlata. Le kralji in velikaši so si jih lahko privoščili. Saški knez Avgust Močni je nekoč dal pruskemu kralju Frideriku cel polk vojakov, izbranih korenjakov — za nekaj kitajskih vaz.

Ni čudno, da so si najboljši lončarji v Nemčiji in Franciji na moč prizadevali izdelati posodo, ki bi bila enakovredna kitajski. Res jim je uspelo izdelati iz gline posodo, ki je bila na prvi pogled podobna kitajski. Bila je lepih oblik in bleščeče položena, toda ni bila tako tanka, niti prosodna in tudi zvenela ni tako kot kitajska. Če ste opraskali zunanji lošč (glazuro), je bila pod njim sivorjava trdo pečena glina.

V 17. stoletju je živel v Nemčiji mlad kemik in lekarniški učenec **Johann Böttger**. Pravzaprav je bil alkemik. Takrat so namreč verjeli, da je mogoče kemično izdelati „kamen modrijanov“, s katerim bi lahko navadne kovine spreminjali v zlato. To „vedo“ so imenovali alkemijo. Knez Avgust, prav tisti, ki je dal polk vojakov za nekaj vaz, je zahteval od Böttgerja, naj mu izdelata zlato, ali pa bo obešen. Vrsto let je ubogi Böttger, strogo zastražen, varil in kahal, ampak zlata ni in ni hotelo biti. Zato pa se mu je posrečilo nekaj, kar ni bilo nič manj imenitno. Za svoje peči je potreboval glinasto posodo, ki bi vzdržala najvišjo vročino. Našel je neko rdečkasto glino. Posoda, ki so jo žgali iz te gline, je bila čvrsta, zvoneča in lepe rdeče barve. Rdeči Böttgerjev porcelan je kmalu zaslovel po vsej Nemčiji, saj je bilo mogoče skodelice in kipce lepo poslikati in okrasiti.

Pozneje je našel Böttger v okolici mesta Dresdena še boljšo sivobelo glino, ki so jo zmleto baje uporabljali za pudranje lasulj. Z dodajanjem alabastra je Böttger izdelal porcelan, ki skorajda ni nič zaostajal za kitajskim. Prastara kitajska skrivnost je bila odkrita.

To je zgodba o tem, kako so v Evropi izumili porcelan. Ne vemo, če se je vse zgodilo prav tako, kot pripoveduje zgodba, ampak dejstvo je, da je bila prva evropska tovarna porcelana zgrajena leta 1710 v Meissenu v Nemčiji. Skrivnost izdelovanja porcelana so sicer strogo varovali, ampak sčasoma se vendar vse izve. Pravijo, da je v Rusiji samostojno znašel postopek za izdelovanje porcelana Dimitrij Vinogradov za časa carice Elizabete. Nastale so znane tovarne še v francoskem mestu Sevresu, potem v Berlinu, Kopenhagenu in drugod. Posamezne tovarne so zaščitile svoje izdelke s posebnimi znaki naslikanimi na izdelkih.

Nedvomno je porcelan najplemenitejši proizvod iz gline. Posebni beli glini kaolinu primese določeno količino kremenovega peska, ortoklaza in vode. Izoblikovano posodo posušijo in jo žgo v posebnih pečeh pri temperaturi 900° C. Ko se ohladi, jo obrizgajo s tekočo zmesjo vode, kaolina in gline, nato pa jo drugič žgo pri 1400 do 1600° C. Tako dobi izdelek bleščeč lošč.

Današnji evropski porcelan je gotovo dober in lep, najbrž pa še vedno ne presega lepote in plemenitosti kitajskega porcelana.

ALOJZ GRADNIK

Narobe svet

Če krava žene hlapca past,
če žago žaga v gozdu hrast,
če soba Miciko pometa,
če streha k lastovici leta,
če pastirico vreže šiba,
če ribiča ujame riba,
če juha kuharico skuha,
če pajku vrat zadrgne muha,
če naloga učenca spiše,
če zidajo zidarje hiše,
če brivca brija siva brada,
če knjiga bere Milorada,
če strica Marka pije vino,
če bluzna trga teto Lino —
če tak je zdaj na svetu red,
je takšen red narobe svet.

Za smeh in dobro voljo

Mumije

Učna ura zgodovine.
Pri tabli stoji Tonej in odgovarja. Pravzaprav ne odgovarja, ker nič ne zna. Le učitelj govori.

Nazadnje ga učitelj vpraša:
„To boš pa menda le vedel. Kaj so mumije?“
Tonej molči. Premišljuje. Gleda zdaj učitelja, zdaj po razredu.

Nazadnje pa se le odloči:
„Mumije so konzervirane kraljice.“

Materni jezik

Tonč zna vse drugo, le tistega ne, kar se učijo v šoli. Zato tudi ne izdelata razreda.

Pa ga na vasi vprašajo:
„Kako to, da si dobil slab red iz materinega jezika?“

„Zato ker živim pri babici.“

Vaših ni škoda

„Kaj boš povedal, Franci?“
„Naša mama je rekla, če bi posodili škarje.“
„Ali jih nimate doma?“

„Seveda jih imamo. Samo mama je rekla, da je škoda z njimi rezati žico. Zato me je poslala k vam, da bi jih posodili vi.“

Prve češnje

Vso zimo je češnja tiho spala pod Metkinim oknom.

Spomladi se je zbudila. Najprej je na njej zapela sinitička; potem je zapihal veter in veje so veselo udarile ob šipo.

Čez nekaj časa se je odprl prvi cvet, bel in prosodjen. Že naslednjega jutra so se odprli še drugi, rastoč iz ene-

ga samega poganjka na rjavi vejici.

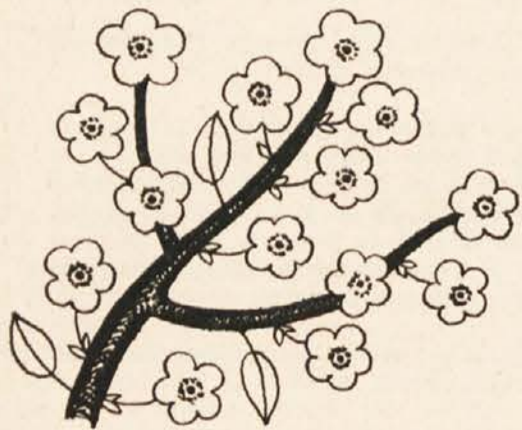
Metka gleda ta prvi cvetni gozdič. Lanske prve češnje je obrala mama. Prav na vrhu zorijo takšne, da jih lahko zoblješ že v maju. Bilo jih je za majhen krožnik. Komaj za Metko, mama pa jih je nanaslednjega jutra so se odprli še drugi, rastoč iz ene-

ka, ker se je Dore mudil na travnikih. Pobirala je češnje s krožnica, najprej najbolj debele in najbolj rdeče. Potem tiste, ki so bile že manj debele in manj rdeče, pa so bile vendarle najlepše od tistih, ki so še ostale. Nazadnje je pustila Doreju takšne, ki jih je mama kar nerada potrgala. Te bi zares morale še nekaj dni zoreti vrh drevesa!

In ko je prišel Dore, je vprašal Metko, če je tudi ona dobila samo takšne češnje. Rekla je, da je.

Vso zimo je spala češnja in ni vznemirjala Metke. Zdaj pa je zacvetela. Oh, da bi zdajle brž brž odcvetela in dozorela, da bi Metka lahko natrgala poln krožnik rdečih plodov za Doreja! Pod krožnik bi dala listek, na katerega bi napisala: Dorej. Lani sem pojedla tvoje češnje. Letos pojel ti moje.

Češnja pa prav počasi cvetle. Gleda Metka prvi cvetni gozdič in ne more nič drugega kot čakati.

suhim stegnom, je šla, Bog vedi kam!... Morda se povrne!“

Kačur je vstal.
„Kam?“ se je prestrašila žena. „Saj še plesali nismo!“
„Ne bom plesal! Zaspam sem! Pleši sama!“
„Kašen si! Nocoj!“

„Je že tako! — Res, Tončka, ostani! Ferjan te bo že spremil domov! In tudi plesal bo s tabo! Zbogom, Ferjan!“

„Kaj pa se ti je zgodilo?“ se je čudil Ferjan.
Kačur je bil bled in zelo upal v obraz; nagnil se je ob Ferjanovo ramo, kakor pijan, in je jecljal.

„Zdaj šele vem, prijatelj!...“
„Kaj veš?“
„Da sem se ubil!“
Zamahnil je z roko okoli vratu.
„Da sem si sam položil zanko, sam jo zategnil!“
Šel je in noben svat ga ni videl.
Luč je še gorela v njegovih izbi, ko je začul pod oknom pijane glasove, ki so peli vesele kvante. Razločil je med njimi samo glas Ferjanov in svoje žene.

„Hoj!“ je kričal Ferjan hripavo. „Kaj že spiš, falot? Na večer svoje poroke spi in pusti ženo na cesti!“

Kačur je odprl okno.
„Martin! Zakaj pa si šel!“ je klicala njegova žena s sladkim, polpijanim glasom.
„Lahko noč, Ferjan!“
Zaprl je okno, duri so zaškripale, iz daljave se je glasilo pijano petje.

III

Jeseni je bilo; v temi in mrazu je že ležal Blatni dol; siva, neprijazna luč je sijala v izbo.

V izbi je spal otrok; poln, svetel in miren je bil njegov obraz.

„Tak ne vprij, če spi otrok!“ je šepetal Kačur. „Počakaj, da se zdrami! Potem vprij, kolikor se ti hoče!“
Žena je bila zaripla v obraz in objokana.

„Ne bi vpila! Jaz predevam otroka, previjam ga in vstajam ponoči! Kaj pa ti delaš zanj? Nič ne delaš! Zdaj si še te komedije začel, tako da bomo poginili vsi skupaj na cesti! Kaj pa ti je tega treba, ki imaš ženo in otroka?“

Kačur ji je pogledal v obraz z zlobnim očesom, vzel je klobuk in je šel.

„Le pojdi, le!“ je klicala žena za njim in je zajokala naglas. Tudi otrok se je zdrnil in je zajokal.

Kačur je hitel po blatnih ulicah.
„Zdaj pridi, ti, Ferjan, in me poglej! Zdaj se boš šele smejal evangelistu!“

Na večer je šlo; Kačur je ugledal človeka, ki se je opotekal, blaten in brez klobuka, ob hišah, opiral se ob zid in padal.

„Glej ga, moj tast!“ se je začudil in je hotel urno dalje. Krčmar pa ga je bil ugledal in je omahnil s širokimi koraki in razprostrtimi rokami preko ulic.

„Kaj si ti, Martin? Primi me pod pazduho... težko hodim... en liter ga bova še spila!... E, Martin, star sem, star!“

„Pojdite spat, oče!“ je zaklical Kačur in se ga je izkušal otresti.

„Spat? Čemu?“
Gledal je nanj z jezimi, rdečimi očmi in se je opotekal.

„Ker ste pijani!“

„Kdo je pijan? Bolj sem trezen kakor ti! — Poglej ga no, škrica, kako me bo v nič deval!“

„Pojdite spat!“ se ga je otresel Kačur in je stopil. Krčmar ga je prijel za roko.

„Le nikar ne bodi tako gosposki! Ti lakota! Povzdigavati se misliš? Čez nas vse? Učil bi nas rad?“

Sunil ga je z močjo pijanca, da se je Kačur opotekel.

„Pojdi no! Kaj misliš, da ne vemo, da še hlače, ki jih imaš na riti, niso tvoje?“

Kačur je hitel; krčmar se je zasmel, prestopil se je široko in se je zvrnil v blato. Nekdo je pogledal skozi okno, smejal se je in je gledal za Krčmarjem; ob oglu je stal kmet, prižigal si je pipo in je mežikal zadovoljno.

„Takle bi rad svet prevračal! Ni mu prav, kakor orjemo, kakor sejemo, kakor ravnamo z živino! Takle! In brati bi nas učil! Takle! Sam naj gleda!“

Kačur je stopil v županovo krčmo; zardel je bil v obraz in oči je imel solzne.

Župan je sedel za mizo, naslonjen globoko v stol; pušil je iz kratke pipe in je gledal iz polzatisnjenih oči dolgo na Kačurja. Nazadnje je vzel počasi pipo iz ust in je pljunil na tla.

„Kaj pa vi, učitelj?“

„Kaj bi jaz?“

Župan se je nasmehnil široko, napol prezirno, napol škodoželjno.

„No, zdaj mislite poleg mladih še stare učiti? Kdaj pa boste začeli pri meni? Kak naj točim vino? Saj učite kmete, kako naj zemljo obdelujejo! Še mene učite — tudi jaz imam zemljo! Veliko zemlje!“

Smejalo se je, da se mu je svetil ves obraz.

Tajnik se je pačil v kotu, gladil si je dolgo, ozko brado in je mežikal zelo hitro.

„Gospod župan!“ je zaklical nenadoma.

Župan se je okrenil na stolu.

„Gospod župan, vi bi bili pouka zelo potrebni! Pouka in palice!“

„Kaj?“ se je raztogotil župan in se je vzdignil s stola.

„Parlez-vous francais?“ je prašal tajnik in si je gladil brado.

„Kaj si dejal?“

„Parlez-vous francais?“

Župan je obstrmel in se je ozrl na Kačurja.

„Zdaj govori francoski! Ne zna nič več drugega!“ se je nasmehnil Kačur.

„O ti prekleta gnida — Mica, prinesi mu še pol litra!“
Nato se je obrnil h Kačurju in je nabral obraz v resne gube; lasje so mu segli globoko v oči, usta so se zavila do podbradka.

„Saj nič ne rečem, učitelj, pameten človek ste in tako! Ampak —“
(Nadaljevanje v prihodnji številki)

„Koroški Slovenci se niti ne zavedajo, kako zelo je kancler Kreisky občutljiv na sedanjosti pritisk avstrijskih intelektualcev v zvezi s koroškim vprašanjem“, je dejal v posebnem pogovoru za Delo avstrijski pisatelj, urednik napredne dunajske recije „Forum“ in predsednik avstrijskega sindikata novinarjev in grafikov dr. Günther Nanning, hkrati pa je vzporedno s priznanjem slovenskemu centru PEN, v katerem je spoznal „nekaj dejavnega“, podvomil o pisateljih, zbranih v avstrijskem centru PEN, češ: „Naj svoj abstraktni humanizem konkretno izkaže v odnosu do koroških Slovencev — hic Rhodus, hic salta!“

Ker je bil pogovor v odmoru med razpravami mednarodnega pisateljskega srečanja v Portorožu in ker se je na teraso po dežju prikradel bleščeč sončni žarek, se je dialog začel prav na to temo: „Kakšni so nasploh odnosi med Jugoslavijo in Avstrijo? Kot je ob morju sonce normalno, bi bilo tudi normalno, če bi bili ti odnosi dobri...“

Koroška in „nemški rak“

„Normalen odgovor bi bil, da so ti odnosi dobri, vzporedno s soncem“, je začel Nanning, „vendar se ne bi rad držal samo normalnih odgovorov. Po mojem so odnosi med Jugoslavijo in Avstrijo žal nesorazmerno obremenjeni zaradi slovenskega vprašanja na Koroškem. S tem pa hočem reči, da so dobri odnosi med našima deželama tako važni, da bi tudi koroško vprašanje moralo biti že davno rešeno. Kot socialist menim, da se v Jugoslaviji razvija zelo zanimiva struktura, da pa je tudi v Avstriji zelo močno delavsko gibanje. Pomen izjemnega povezovanja teh dveh gibanj se mi zdi veliko večji, kot pa je raven slovenskega vprašanja na Koroškem. Z drugimi besedami: dobri odnosi med socialističnima gibanjema obeh dežel se mi zdijo predvsem važni za prijateljstvo med obema deželama, medtem ko bi moralo biti koroško vprašanje že stvar preteklosti, ne pa prihodnosti.“

Ker je Nanning nadaljeval, da je koroško vprašanje kot nacionalno vprašanje stvar 19. stoletja, medtem ko je socializem problem sodobnosti in prihodnosti, se je samo vsililo vprašanje, kako to, da potemtakem to vprašanje preteklosti še ni rešeno?

AVSTRIJSKA NALOGA

„Gre v bistvu za zahtevo na račun moje lastne dežele, to je avstrijska naloga, ne pa jugoslovansko-avstrijska zadeva; te dolžnosti in odgovornosti bremenijo samo nas. Predvsem je seveda to dolžnost sedanje socialnodemokratske vlade v Avstriji. Vendar pa bomo to uspeli rešiti samo s širokim pritiskom vseh zavestnih socialističnih, pa tudi drugih demokratičnih sil v deželi, seveda tudi samih koroških Slovencev, tako onih iz socialistične, kot onih iz krščanske skupine. Res pa je, da je v Avstriji zdaj na splošno več pritiska v nasprotni smeri, to je, da slovenskega vprašanja na Koroškem ne bi rešili, ampak da bi ga pustili viseli v zraku. Toliko pomembnejši je torej oni pozitivni pritisk v smeri rešitve tega vprašanja, ki so ga uvedli prav intelektualni krogi. Kot veste, smo ustanovili poseben odbor proti štetju slovenske manjšine v Avstriji in v tem odboru je praktično vse, kar intelektualno v Avstriji nekaj šteje.“

— Vi tudi?

„Razumljivo, saj smo prav v naši reviji „Forum“, v kateri smo tudi dve številki posvetili vprašanju koroških Slovencev, odprli podpisni center za izpovedovanje protesta proti štetju manjšine. Prepričan sem, da je ta široki demokratični pritisk edino sredstvo, ki bo vlado Kreiskega spravilo v pravo smer gibanja.“

JAMSTVO ZA PRAVO SMER?

— Potemtakem sama socialdemokratska vlada kanclerja Kreiskega še ni zadostno jamstvo za to?

„Ne“, je odkimal z ironičnim nasmehom Nanning, „in to iz več razlogov. Predvsem

to sploh ni prava socialistična vlada, ampak koalicijska volilna vlada. Drugič pa zato, ker se sleherna parlamentarna vlada v občutljivem in zapletenem vprašanju lahko premakne samo, če začuti pomemben pritisk od zunaj; kot vemo, je tendenca parlamentarnih vlad vselej v nekem imobilizmu. Upoštevati pa je treba še tretje dejstvo, namreč, da se vlada kanclerja Kreiskega boji, da bi izgubila socialdemokratsko večino v deželi Koroški. Ker na socialdemokratsko stranko pritiskajo tudi druge meščanske stranke njene vladne večine, mora igrati neko igro“.

KRAJEVNE OBLASTI PROTI OSREDNJI VLADI

— Toda ali je to dobra, je to socialistična igra?

„To ni dobra socialistična igra, vsekakor ne, vendar je v nekem smislu treba priznati tudi poizkuse, ki so bili že storjeni. Kreisky

je poizkušal vprašanje dvojezičnih krajevnih napisov rešiti v hitrem postopku, pa je stvar propadla. Marksistično se je izkazalo, da je včasih nasilje močnejše od pravice. Krajevne oblasti in krajevni policaji so enostavno dezavuirali osrednjo vlado. Zato vlada poizkuša zdaj ubirati počasnejši korak. Obstaja pa nevarnost, da bo ta tempo padel sploh na — ničlo, če ne bo dovolj demokratičnega pritiska. Vlada Kreiskega ima očitno v tem vprašanju dva cilja: prvič, da ohrani socialdemokratsko večino na Koroškem, in drugič, da končno reši tudi slovensko vprašanje. In to v tem zaporedju. Osebnost kot odločnejši socialist želim, da bi ta cilja dosegli hkrati in ne enega samega“.

Ko je zatem pogovor nanesele na dejavno vlogo samih koroških Slovencev, v iskanju rešitve, je Nanning poudaril, da je potrebna zelo široka zveza koroških Slovencev z vsemi demokratičnimi silami na Koroškem, še posebej pa izven Koroške, v Avstriji nasploh. „S skupnimi močmi bi morali bolezenski pojav nemškega raka na Koroškem izolirati“.

V zvezi s pripombo, da v ostalem celo Nemci v Nemčiji ne gledajo tako ozko nemško kot nekateri nemški šovinisti na Koroškem, je dr. Nanning razmišljal: „Kot marksist imam vtis, da je na Koroškem do tega prišlo zaradi ekonomsko-socialne zaostalosti dežele. Koroška je v nekem smislu — Jug Avstrije, kot ima ta svoj Jug tudi Italija ali Amerika. Korošci, ki zlorabljajo nemške nacionalne parole, so v nekem smislu „ubogi belci“, ki se na vse strani rasistično otepajo in oživljajo preživele ostanke nacizma.“

KRATKOROČNO PESIMIST, DOLGOROČNO OPTIMIST

Na vprašanje, če je potemtakem optimist ali pesimist, je dr. Nanning odkrito priznal, da je kratkoročno pesimist, zlasti glede na nevarnost, da bi socialisti res izgubili na Koroškem večino in da bi tam prevzeli vodstvo konservativni krogi. „Dolgoročno pa sem optimističen, in to iz treh razlogov: ker verjamem, da ima vlada Kreiskega kljub vsemu dobre namene in da poskuša v času, ko počasi pripravljata ureditev krajevnih napisov, spraviti pod streho sveženj drugih pravic slovenske manjšine. Kreisky, ki je dobro priučen dialektiki, je nekoč rekel: Slovenci bodo tudi brez dvojezičnih napisov našli domov; veliko važnejše pa je vprašanje njihove ekonomske in kulturne rasti! Drugič pa zato, ker verjamem, da bomo lahko izolirali „nemško vprašanje“ že v sami Avstriji. V kolikor tega ne bi, marsikaj lahko dosežemo tudi v mednarodni izmenjavi mnenj med deželami, ki imajo podobne večnarodne probleme, na primer z Jugoslavijo in Italijo. Skratka, sem za intelektualno, demokratično internacionalizacijo problema, ne za diplomatsko, in prepričan sem, da bo tudi najin razgovor služil temu cilju“.

Bogdan Pogačnik

Letošnja sklepna akademija slovenske gimnazije v Celovcu, ki ji je dal obisk predsednika republike Avstrije poseben kulturnopolitični pomen, sodelovanje mladih Dancev iz Zvezne republike Nemčije, nemških mladincev iz Južne Tirolske ter madžarske mladine iz Slovenije pa ji je dalo mednarodno solidarnostno težo, je bila „brambovcem za nemško Koroško“ verjetno neprijetna. Mimo drugega so najbrž prišli tudi v rahlo zadrego, kam naj denejo tisti znameniti prastrah, s katerim opravičujejo svoj napadalni odnos do slovenskih sodržavljanov. Čeprav kaže, da so se začele na oni strani Karavank stvari vendarle premikati za spoznanje na bolje, ne bo odveč, če o koroškem prastrahu malce razmislimo.

Nedavno tega smo brali tako rekoč uradno razlago tega pojava, ki je v več ozirih čuden. Že samo dejstvo, da se danes sredi Evrope bolj ali manj resno govori o „prastrahu“, pod katerim da trpi neki sloj ljudi, potrjuje ravnokar izrečeno trditev. Sicer pa: ali ni to, čemur pravijo prastrah, le izgovor, s katerim poskušajo ublažiti oziroma opravičevati napadalno ravnanje proti koroškim Slovincem? Strah je namreč posebno psihično stanje, ki nagiba ljudi k temu, da se kar avtomatično, skorajda nezavedno zatekajo tudi k agresivnim dejanjem, s katerimi poskušajo strah pregnati ali pa ga vsaj zmanjšati. To resnico lahko preberemo v slehernem učbeniku psihologije; če velja za stanje strahu nasploh, mora seveda prav tako veljati tudi za stanje „prastrahu“.

Kaj pravzaprav pomeni predpona „pra“ v zvezi s strahom? Veliko besed poznamo s to predpono kot na primer: prabitje, prazgodovina, praslovanski, pratvorba, prakultura, pradedovina in podobne. Vse te besede kažejo s svojim pomenom v daljno preteklost. Prastrah kaže tedaj na takšen strah, ki naj bi bil vsajen v človeka — v našem primeru v neko posebno zvrst koroškega človeka — nekoč v davni preteklosti, tako rekoč v pračasih. Vendar pa je ta zvrst Korošcev preplašena baje zavoljo tega, ker so stale na koroških tleh kar dvakrat v treh desetletjih sovražne vojske. Od teh „strašnih“ treh desetletij do danes je preteklo spet komaj trideset let. Borih šestdeset let pa nikakor ne zadostuje, da bi preplah, ki sta ga povzročila ta dva dogodka, poudarili

Očitno je tedaj, da je treba koroški prastrah drugače razložiti. Naša hipoteza je: Čudni, da ne rečemo smešni „prastrah“ je v neposrednem razmerju (korelaciji) s slovenskim etničnim poreklom dobršnega dela „brambovcem za nemško Koroško“; njihova agresivna dejanja nasproti koroškim Slovincem, ki baje izvirajo iz tega prastrahu, pa niso nič drugega kakor izravnavanje (kompenzacija) manjvrednostnega kompleksa, ki se je pri teh „germanskih“ brambovcih razvil zaradi njihovega slovenskega porekla. Da bi se prepričali o tem poreklu, ni treba drugega, kakor da si oglemo nekatere njihove priimke. Brez posebnih težav bomo spoznali v njih pristne slovenske priimke, pisane seveda nemško, z značilnimi končnicami, kakršne so na primer: ...igg, ...tscher, ...tschnig, ...atz in podobnimi. Tudi nagrobni spomeniki na koroških pokopališčih so polni teh priimkov, na tistih iz starejših časov — nikakor ne iz pračasov — pa so ti priimki pisani še lepo slovensko. Iz tega lahko zagotovo sklepamo, da so nosilci takšnih in podobnih priimkov Slovenci ali pa da so vsaj slovenskega porekla.

Tu pa smo pri drugi sestavini naše hipoteze, ki govori o manjvrednostnem kompleksu ljudi tega porekla. V mislih imamo seveda samo tiste ljudi, ki hočejo po vsej sili veljati za prave Nemce, tako prave in čiste, kakor da bi njihovi predniki prišli naravnost iz pragermanskega tevtoburškega pragozda in se že v pračasih naselili tam nekje med Visokomi Turami in Karavankami. Manjvrednostni kompleks nastaja pri teh brumnih Nemcih prav zaradi tega, ker nosijo v sebi vedenje o svojem slovenskem poreklu, pa če ga še tako močno potiskajo iz svoje zavesti. Zavoljo tega menimo, da ni njihov agresivni odnos proti koroškim Slovincem v bistvu nič drugega kakor izravnavanje (kompenzacija) tega manjvrednostnega kompleksa: izravnava jo ga z dejanji, ki naj jasno pokažejo, da so trdni Nemci, ki neomajno stoje na braniku svoje nemške domovine. Poudarjamo, da gre pri tem za nemštvo in ne za avstrijstvo, kar je konec koncev razvidno tudi iz tega, ker je ravno med temi „brambovci“ veliko nosilcev neonacističnih idej. (Sicer pa starejši Slovenci iz lastne izkušnje dobro vemo, da so nam bili nemčurji na Štajer-

Prastrah na Koroškem

in povzdignili s predpono „pra“. Tako se vsaj zdi ljudem, ki o tem vprašanju razmišljajo brez strahu, mirno in preudarno.

Že zaradi čisto preproste besedne analize smo tedaj upravičeni, da se znova vprašamo, ali se morda za vsem tem pratrepetanjem nekaterih Korošcev vendarle ne skriva nekaj, kar nima ne s strahom ne s prastrahom prav nobene zveze. Po drugi strani pa moramo priznati, da je konstrukcija prastrahu za namene, za katere je bila skovana, kar primerna, zakaj človek, ki ravna iz strahu ter v takšnem psihičnem stanju opravlja agresivna dejanja, zanje ni v celoti odgovoren, saj je vsaj zmanjšano uračunljiv, če ni že kar neuračunljiv. Čeprav primerna, je ta konstrukcija izrazito politične narave logično močno šibka. Sicer pa je politika, zlasti agresivna mnogokrat sprta z zdravim razumom, pa jo je vendarle treba resno jemati, včasih celo hudo resno.

Zgodovinsko dejstvo je, da so bili Slovenci — če že hočemo — praprebivalci največjega dela današnje Koroške; tu so živeli prej, preden so prišli tja Nemci. Tako naj bi praprebivalci neke pokrajine navdali s prastrahom ljudi, ki so te praprebivalce skozi stoletja izrivali z njihovega ozemlja in jih potujčevali, tako da prebivajo danes bolj ali manj strnjeno le še na razmeroma ozkem območju med Dravo in Karavankami. Čudno: tisti, ki so se morali umikati, ki so klonili, izginjali pod pezo germanizatorskega vladarja, vzdržujejo ali vsaj sovzdružujejo pri „zmagovalcih“ stanje — prastrahu. Konstrukcija prastrahu, gledana z zgodovinskega zornega kota, se tako sprevrže v pravo smešnico!

skem mnogo bolj neprijetni kakor pa redki tam živeči pravi Nemci.)

Poglavitni vzrok agresivnega ravnanja nekaterih skupin na Koroškem proti tamkajšnjim Slovincem je tedaj po našem mnenju izravnavanje omenjenega manjvrednostnega kompleksa, ne pa nekakšen prastrah, ki naj bi ga povzročile bodisi „okupacijske“ vojske v nedavni preteklosti bodisi koroški Slovenci sami. Politična vsebina konstrukcije o prastrahu po vsem, kar smo zapisali, služi tako dvojnemu namenu: odvrne naj pozornost od slovenskega porekla velikega dela koroških prapreplašencev, njihova agresivna dejanja s posledicami vred pa naj prikaže kakor da so storjena v stanju nekakšne neuračunljivosti.

Seveda je to, o čemer pišemo, le ena od sestavin, ki vzdržuje takšno stanje na Koroškem, kakršno zdaj pač je. Druga sestavina je razredne narave. Slovenski kmet in delavec na Koroškem sta bila vselej ekonomsko in narodnostno podrejena tamkajšnjemu fevdalcu, polfevdalcu, veleposestniku, vaškemu trgovcu, mesarju in gostilničarju — skratka nemškemu kralju na Betajnovi. Zdjaj pa iznenada terjata vsaj formalno narodnostno in državljansko enakopravnost z njimi. Strašno!

O tej razredni komponenti „prastrahu“, ki je v določenem pomenu celo v tesni zvezi z ono prvo, o kateri smo govorili, bi kazalo posebej razmisliti. K sreči danes tudi že velik del razmišljujočih avstrijskih Nemcev, zlasti mladih, pravljice o prastrahu ne jemlje več resno.

Jože Goričar

„Izražamo vso solidarnost s slovensko manjšino v Avstriji, ki bije boj za ohranitev materinega jezika“

„Zdi se mi prav, da tudi v tem slavnostnem trenutku izrazimo vso svojo solidarnost s slovensko manjšino v Italiji, na Madžarskem in posebej v Avstriji. Tu se bije gigantski boj slovenskih Korošcev za ohranitev materinega jezika in proti temu, da bi v okolju, v državi, ki se ima za visoko kulturno, opravili nehumano preševanje, ki nima niti pravne podlage v meddržavni pogodbi, še manj pa je po okusu osveščene, napredne svetovne javnosti, ki pa se kljub temu zaveda dejstva, da ‚heimatdienstovske‘ veščje še krožijo okrog mračnih stolpov, kamor so se zatekli ostanki nacistične in fašistične dediščine. Svojo moč skušajo te sile uveljaviti tudi na plečih slovenske manjšine v Avstriji in temu velja naš protest, ravno tako pa temu nasprotuje napredna svetovna javnost, pa tudi kulturni krogi in demokratične sile v Avstriji.“

Tako je poudaril sekretar IK predsedstva CK ZK Slovenije Franc Šetinc, ko je minulo nedeljo govoril na zaključni slavnosti ob jubilejnem 20. praznovanju občinskega praznika v Ljutomeru. Svoje letošnje občinsko slavje so v Ljutomeru, kjer je bil pred dobrimi sto leti prvi slovenski tabor, združili s praznovanjem 35. obletnice ustanovitve OF in dneva vstaje, hkrati pa so imeli manifestacijo bratstva in enotnosti s pobratenima mestoma Tilovo Užice in Fulnek na Češkoslovaškem.

V slavnostnem govoru na zborovanju v parku I. slovenskega ta-

bora je Franc Šetinc orisal zgodovinski pomen svoječasnega taborškega gibanja, pri katerem so prvič v zgodovini široke ljudske množice izpovedale svoje zahteve. Taborške akcije so oblikovale in krepile narodno zavest in ponos, čut za enakost in solidarnost. Čeprav taborško gibanje ni bilo samo narodno osvobodilno, ampak tudi demokratično in socialno, vendar še dolgo ni privedlo do korenitih socialnih preobrazb. Šele ko se je kot politični faktor pojavilo revolucionarno delavsko gibanje, je nastopilo povsem novo obdobje boja

slovenskega življa za nacionalno osvoboditev.

Organizirano v Osvobodilni fronti, je slovensko ljudstvo končno uresničilo svoje cilje, ki so prihajali do izraza že v kmečkih puntih in kasneje v taborških gibanjih, je dejal Šetinc in ugotovil, da so bili cilji dejansko uresničeni tako, kakor je napovedal Ivan Cankar: Narod si bo pisal sodbo sam, ne frak mu je ne bo in ne talar.

Govornik je kritično zavzel stališče tudi do poskusov nekaterih krogov doma in v tujini, ki na najrazličnejše načine spet skušajo neresnično prikazati odnose med samoupravno socialistično družbo in verskimi skupnostmi. Šetinc je naglasil, da je stališče socialistične samoupravne družbe do verske svobode, kot stvari osebne svobode posameznika, do zlorabe vere in verske dejavnosti v politične namene, do ločitve cerkve od države in šole, sestavni del svobode, pravice in dolžnosti človeka in državljanca v socialistični družbi ter so te svoboščine zapisane tudi v ustavi.

Ob Cankarjevi obletnici

opozarjamo na naslednje Cankarjeve knjige, ki jih imamo na zalogi:

- MOJE ŽIVLJENJE, 106 str. broš. 30
- PESMI — PODOBE IZ SANJ, miniaturna izdaja, 230 str. usnje 50
- MARTIN KAČUR, 126 str. broš. 10
- TUJE ŽIVLJENJE, 106 str. broš. 30
- OČIŠČENJE IN POMLAJENJE, 200 str. broš. 38
- HIŠA MARIJE POMOČNICE, 113 str. pl. 30
- BELA KRIZANTEMA, 83 str. pl. 20
- IVAN CANKAR V SLIKI IN BESEDI, 32 str. ilustr. br. 25

Posebej opozarjamo na ugoden nakup kompleta „ZBRANO DELO IVANA CANKARJA“ (30 knjig) po znižani prednaročniški ceni: vezano v platno 2434 šil., vezano v polusnje 2928 šil.

Knjigarna „Naša knjiga“

CELOVEC, PAULITSCHGASSE 5 — 7

RADIO — TELEVIZIJA

SLOVENSKE ODDAJE RADIA CELOVEC

SOBOTA, 12. 6.: 9.45 Od pesmi do pesmi, od srca do srca.
NEDELJA, 13. 6.: 7.05 Duhovni nagovor — Po vaši želji.
PONEDELJEK, 14. 6.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — Solistična glasba.
TOREK, 15. 6.: 9.30 Za našo vas — 13.45 Celovski radijski dnevnik — šport — Rdeče, rumeno, zeleno.
SREDA, 16. 6.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — Domači zbori pojo — Cerkev in svet.
ČETRTEK, 17. 6.: 7.05 Duhovni nagovor — Praznična oddaja.
PETEK, 18. 6.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — Kronika vasi Blato pri Pilibkeru.

10.30 Dunajske družinske in ljubljenske zgodbe — 17.00 Kaktus — 17.25 Oddaja z miško — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Paperoon — 18.25 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Vojna in mir — 23.35 Poročila in šport.
ČETRTEK, 17. 6.: 14.50 Šerif proti prepičanju — 16.30 Cesarjeve nove obleke — 17.40 Pristanek na strehi sveta — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Vesele epizode s Hans-Joachim Kulenkampffom — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Poroka na povelje — 21.45 Jezus je bil eden, ki je ugajal — 22.15 Peter Voss, tat milijonov — 23.05 Poročila.
PETEK, 18. 6.: 9.00 Za predšolske otroke — 9.30 Zvok iz človeške roke — 10.00 Ro-

mantika — 10.30 Šerif proti prepičanju — 17.30 Za predšolske otroke — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Malica s kruhom — 18.25 Mi — 18.50 Pregled sporeda — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Derrick — 21.05 Godbeniki na Tirolskem — 22.20 Vlak — 0.30 Poročila in šport.

JUGOSLAVIJA

SOBOTA, 12. 6.: 17.35 Raziskave možgan — 18.05 Obzornik — 18.20 Mozaik — 18.25 Veliki raziskovalci — 19.30 Dnevnik — 19.50 Tedenski zunanepolitični komentar — 20.00 Šanson po naše — 20.30 Letujte z nami — 20.40 Včeraj, danes in jutri — 22.35 Dnevnik — 22.55 625.

AVSTRIJA I

SOBOTA, 12. 6.: 15.30 Polna ljubljenska romanca — 17.00 Gradbišče — 17.30 Black Beauty — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Panoptikum — 18.25 Dober večer v soboto želi Heinz Conrads — 18.50 Pregled sporeda — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 18.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Ti grozoviti prepečaci — 20.15 Dali, Dali — 21.50 šport — 22.25 Mož z Nevade — 23.45 Poročila.
NEDELJA, 13. 6.: 15.20 Čarobna dežela — 17.00 Zlata kupa — 17.30 Viki in močni možje — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Klub seniorjev — 18.30 Prijubljene operete — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Otok blaženih — 21.40 Poročila in šport.
PONEDELJEK, 14. 6.: 9.00 Za predšolske otroke — 9.30 Govoriti in pustiti govoriti — 10.00 Thomas Jefferson — 10.30 Roparski pohod Vikingov — 17.30 Za predšolske otroke — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Zivalski raji — 18.25 Mi — 18.50 Pregled sporeda — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Ponedeljski šport — 20.50 Akcija v Manhattanu — 21.35 Poročila in šport.
TOREK, 15. 6.: 9.00 Za predšolske otroke — 9.30 Oksidacija in redukcija — 10.00 Snov in prostor — 10.30 Mož z Nevade — 17.30 Za predšolske otroke — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Don Camillo in Peppone — 18.25 Mi — 18.50 Pregled sporeda — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Šale in glasba — 21.05 Horizonti — 22.05 Kmetje — 22.50 Poročila.
SREDA, 16. 6.: 9.00 Oddaja z miško — 9.30 Kmetijstvo danes — 10.00 Zemljevid —

ŠPORTNI *vestnik* ŠPORTNI *vestnik*

● V BOJU ZA KOROŠKO PRVENSTVO MLADINA SAK IZLOČENA

Preteklo soboto so bile na sporedu kvalifikacijske tekme za koroško mladinsko prvenstvo. Odločilnih tekem so se udeležile mladinske ekipe, ki so po končanem mladinskem nogometnem prvenstvu stavile zmagovalca v skupinah A, B, F, G, H in J: Union Matrei, SV Baldramsdorf, Austria Celovec, Slovenski atletski klub, Pöckstein in Sinča vas.

Mladinska ekipa Slovenskega atletskega kluba je v kvalifikacijski tekmi nastopila v Pöcksteinu proti sovrstnikom tamkajšnjega kluba in po nesrečnem razpletu igre tekmo izgubila 2:4. Mladinci SAK so ob polčasu vodili z 1:0 in so poleg tega zapravili najlepše priložnosti. Izid tekme bi vsekakor lahko bil drugačen, a se igrali niso nahajali v najboljšem razpoloženju. Po mnenju vodje in trenerja Walterja Gutovnika je bila tekma v Pöcksteinu ena najslabših v minuli nogometni sezoni. Manjkal je Domej, izredno nadarjeni nogometaš v obrambi, ki se je pred odločilno tekmo poškodoval.

Trener Gutovnik je imel na razpolago sledečo ekipo: Bricman, Tschertou, Benetik, Smrečnik, Sadjak, Perč, Dlopst, Kupper, Rojšek, Velik, Polanšek. V polfinalu koroškega mladinskega prvenstva, ki je bilo v sredo 9. junija in četrtek 10. junija, so se uvrstili BSG Pöckstein, SV Baldramsdorf, Austria Celovec in Admira iz Beljaka.

Rezultati odločilnih tekem za mladinsko koroško nogometno prvenstvo: BSG Pöckstein — Slovenski atletski klub 4:2 (0:1), gola za SAK dala Polanšek in Velik; SV Austria Celovec — SK Sinča vas 5:1 (3:0); Union Matrei — SV Baldramsdorf 1:2 (1:1).

● TURNIR PRIJATELJSTVA: REPREZENTANCA SFZ NA 4. MESTU

Na binško soboto in nedeljo je bil v Kopru na sporedu mednarodni nogometni „Turnir prijateljstva“. Poleg obalne in kraške reprezentance sta se za zmago potegovali še reprezentanca Združenja slovenskih športnih društev v Italiji in reprezentanca Slovenske fizikalne zveze na Koroškem. Nogometni turnir na koprskem štadijonu je prikazal zanimive tekme, zlasti s strani zamejske reprezentance ZSSD v Italiji in obalne reprezentance. V kvalifikacijskih igrah je najprej obalna reprezentanca premagala ekipo Slovenske fizikalne zveze z 1:0, nato pa je z istim rezultatom premagala ekipa Združenja slovenskih športnih društev v Italiji reprezentanco Krasa.

V tekmi za 3. mesto je bila ekipa SFZ hudo poražena od kraške reprezentance 0:4 (0:1) in je v končnem obračunu zasedla četrto mesto. Škoda, da reprezentanca Koroške ni nastopila z najmočnejšo ekipo, saj bi brez težav lahko tekmovala z najboljšo ekipo nogometnega turnirja, reprezentanco ZSSDI, za prvo mesto. Prvo mesto in naziv zmagovalca „Turnirja prijateljstva“ je z zmago 1:0 nad reprezentanco Obale osvojila reprezentanca zamejskih Slovencev v Italiji.

Reprezentanco Slovenske fizikalne zveze so tvorili nogometaši ŠD DSG Sele in Slovenskega atletskega kluba, ki so od priveditja prejeli ob zaključku spominske plakete.

● TRŽIČ VABI NA MEDNARODNI MOTOKROS

Avto-moto društvo Tržič bo svojo 50-letnico praznovanja dirk v Tržiču praznovalo kar najbolj mogočno. V nedeljo 13. junija bo društvo priredilo kot že naznájeno na strminah v Podljubelju veliko mednarodno motokros tekmovanje, za zatega je prijavljenih 22 motokrosistov iz 10 držav. Nastopili bodo dirkači iz Belgije, Bolgarije, Sovjetske zveze, Madžarske, Švice, Romunije,

Slovenski atletski klub vabi na prvenstveno nogometno tekmo

SAK — Sele

v nedeljo 13. junija ob 17.30 uri na igrišču ob Koschatovi cesti v Celovcu.

Švedske, Danske, Nemčije, Avstrije in Jugoslavije. Na sporedu motokros prireditve v Podljubelju sta dve dirki, in sicer „Memorial Lada Kosička“ — dirka v razredu 125 ccm, ki šteje za državno prvenstvo — in mednarodna dirka za „Nagrado Slovenije“ v razredu 250 ccm. Prireditve v Podljubelju se bo pričela s slavnostno otvoritvijo ob 14. uri, ob 14.30 uri pa bo štart prve vožnje za „Nagrado Slovenije“. Kljub uradni otvoritvi ob 14. uri, bo prva vožnja „Memoriala Lada Kosička“ že ob 11.30 uri, druga vožnja pa bo med obema dirkama mednarodnega motokrosa.

Po končanem motokrosu bo na kraju prizorišča piknik in ples. Vstopnice bodo stale v predprodaji za odrasle 20 din, za otroke pa 5 din. Na dan prireditve pa bo vstopnina znašala 30 oziroma 10 din.

Slovensko planinsko društvo v Celovcu vabi člane in prijatelje društva na

IZLET NA KRN (2245 m)

Zbirališče v soboto 19. junija 1976 ob 16. uri na Vrščicu, kjer se dobimo s planinci tovarne ISKRA in nato skupno nadaljujemo pot. Prenočevali bomo v Domu dr. K. Jurga v dolini Lepeni in se naslednjega dne mimo znamenitega Krnskega jezera povzpeli na vrh Krna. Prisrčno vabljeni!

POTOVANJE V MOSKVO IN LENINGRAD

od sobote 17. julija do sobote 24. julija. Cena: šil. 5700.— Prijave sprejema do 28. junija — Kat. dom prosvete Sodalitas, 9121 Tinje.

Katoliška prosveta Št. Ilj ob Dravi vabi na koncert pod naslovom

„ŠE OB DRAVI PESMI POJO“ ki bo v soboto 12. junija 1976 ob 20. uri v farni dvorani v Št. Ilju.

Nastopajo: Ženski oktet SPD z Obirske pod vodstvom Valentina Polanška, ki bo tudi bral nekaj svojih pesmi in tamburaški zbor iz Hodiš pod vodstvom Dorice Sabotnik.

Družinski pohod v naravo

V nedeljo 13. junija bo celovška mladinska sekcija društva „Naturfreunde“ priredila 2. družinski pohod v naravo (prvi je bil lansko leto). Smer pohoda bo potekala od počitniškega doma Naturfreunde preko parka Europa na Križno goro in spet nazaj do počitniškega doma. Startalo se bo med 7. in 9. uro dopoldne. Zadnji udeleženci pohoda morajo biti na cilju najkasneje do 15. ure. Stroški udeležbe pohoda bodo znašali od 5 do 45 šilingov in so odvisni od tega, katera priznanja so zaželjena (izkaz opravljenega pohoda, spominska medalja oz. medalja, ki ponašuje celovškega zmaja z Herkulesom).

Na 15 km dolgi progi bodo na razpolago tudi okrepčevalnice. Novost letošnjega pohoda je izžrebanje nagrad, med njimi — živega prašička. Organizatorju pohoda bodo pri izvedbi pomagali tudi Koroška gorska straža, ki bo nadzorovala progo in Koroški rdeči križ.

Družinski pohod v naravo se bo odvijal pod častnim pokroviteljstvom namestnika župana Heriberta Medweschka.

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt - Celovec, Gasometergasse 10, tel. 32-5-50 — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec — Baravljica.

Klub prijatelj lov vabi člane in ljubitelje narave na

PREDVAJANJE KRATKIH LOVSKIH FILMOV

v soboto 12. junija 1976 ob 20.30 uri pri Kovaču na Obirskem, v nedeljo 20. junija 1976 ob 15. uri pri Šohtarju v Globasnici.

Po filmu se bomo povesečili v prijateljski družabnosti.